入無相方便相之譯註考察：
安慧《三十唯識釋》、調伏天《三十唯識釋疏》
K.26-30*

法鼓文理學院佛教學系博士生　許恬智

摘要

本文內容為《唯識三十頌》（Triṃśikāvijñapti）第 26-30 頌說明「入無相方便相」配合五道說明的安慧《三十唯識釋》（Triṃśikāvijñaptibhāṣya）與調伏天《三十唯識釋疏》（Triṃśikāṭīkā）之對勘與譯注。《安慧釋》主要以 Hartmut Buescher（2007）所做的精校為主要底本翻譯，並對照藏文本。《調伏天釋疏》主要是翻譯藏文本，以德格版為底本，並以納塘、卓尼、北京、金版、《中華大藏經》丹珠爾對勘本共五個版本對勘後，輔以 Padmanabh S. Jaini 於 2011 年發表的《三十頌調伏天釋疏》的梵文殘卷（The Sanskrit Fragments of Vinītadeva's Triṃśikāṭīkā）為藏文《調伏天釋疏》做校訂和譯註。

關鍵字：入無相方便相、五道、《唯識三十頌》、《安慧釋》、《調伏天釋疏》

* 2024/3/4 收稿，2024/5/22通過審稿。

一、前言

「入無相方便相（asallakṣaṇānupraveśopāyalakṣaṇa）」[1]是唯識瑜伽行中重要的概念，表示入唯識現觀的過程。這個詞是出現於《辯中邊論》中，卷 1〈辯相品〉云：「當說即於虛妄分別「入無相方便相」。頌曰：依識有所得，境無所得生；依境無所得，識無所得生。」。[2]這過程在《唯識三十頌》中是以五個偈頌，即第 26-30 頌中說明。

《唯識三十頌》（Triṃśikāvijñapti）是世親（Vasubandhu，約 320-400）晚年的作品，是其唯識思想的一個總結性論著。然而來不及 2024/3/4 作註釋就逝世，所以是世親唯一自己沒有註釋只留偈頌的作品。之後後人爭相註釋，著名者有十大論師，而後在唐代由玄奘（約 600-664）糅譯為《成唯識論》。其中雖然是糅譯十大論師的作品，但據日本學者勝又俊教在《仏教における心識説の研究》（1961）一書中指出其中卻是以護法（Dharmapāla，約 530-561）的說法為主。此中關於識中有相或無相，為安慧和護法間最大的差異點。[3]

且因為只保留有漢譯的《成唯識論》，而十大論師的梵文

---

1 表示入唯識現觀的過程，所以後來日本學界皆將各經論中敘述這過程的通稱為「入無相方便相」。在《唯識三十頌》的《安慧釋》和《調伏天釋疏》中雖無提到這個詞，但本文仍沿用這詞指《唯識三十頌》第26-30頌的這個過程。

2 見《辯中邊論》卷1〈辯相品〉，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1600, p. 465a3-6。

3 勝又俊教，《仏教における心識説の研究》，東京：山喜房，1961年。

本都沒有保留下來，所以中文界近代雖然也有唯識方面的研究，但是都是比較粗略和貧乏的。一直到西元 1922 年法國 Sylvain Lévi 教授入尼泊爾取得安慧《三十唯識釋》（Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya，簡稱《安慧釋》）的梵文寫本，才又引起了一波研究討論的風潮。不僅於日本的佛學研究界，中文界也有霍韜晦出版了《安慧「三十唯識釋」原典譯註》（1980）。隨著梵文《安慧釋》的出版、研究，僅存於藏文的調伏天《三十唯識釋疏》（Vinītadeva's Triṃśikā-ṭīkā，簡稱《調伏天釋疏》）也首次引起學術界的關注。就像學者 Padmanabh S. Jaini 所提到的調伏天（Vinītadeva，約 645-715）的釋疏（ṭīkā）不僅有助於確定所註釋的文本的準確性，而且有時本身也具有啟發性。[4]

而一直以來《調伏天釋疏》僅存於藏文本，但 Padmanabh S. Jaini 於 2011 年發表了一份《調伏天釋疏》的梵文殘卷（The Sanskrit Fragments of Vinītadeva's Triṃśikā-ṭīkā）。雖然僅是殘卷，但這是目前唯一一部調伏天以原始語言梵文留存下來的作品，也值得與藏文一起對勘、解讀。

而且佛典語言本身是佛典義理的基礎，只有將基礎穩固之後，才能減少誤解，義理的研究也才能落實、深廣。所以本文以《唯識三十頌》第 26-30 頌為範圍，用德國 Hartmut Buescher

---

[4] Jaini, Padmanabh S. 1985. The Sanskrit Fragments of Vinītadeva's Triṃśikā-ṭīkā. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, 48 (3), pp. 470-492. 收錄於JSTOR (2011)，網址：http://www.jstor.org/stable/618497。

（2007）重新根據多種文獻為梵本《安慧釋》所做的精校為底本重新翻譯，以及輔以梵文殘卷為藏文《調伏天釋疏》做校訂和譯註。

二、研究現況及文獻考察

前面有提到隨著法國 Sylvain Lévi 教授梵文《唯識三十頌安慧釋（Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya）》的出版，對於《安慧釋》的翻譯、研究如雨後春筍般出現，而僅存於藏文的《調伏天釋疏》也引起學術界的關注。以下僅簡略介紹相關的校訂、翻譯之著作[5]：

1.《安慧釋》相關

1. Lévi, Sylvain 1925. *Vijñaptimātratāsiddhi: Deux traités de Vasubandhu: Viṃśatikā et Triṃśikā*. Librairie Ancienne Honoré Champion, Paris.

2. 宇井伯壽，《安慧護法唯識三十頌釋論》，東京：岩波書店，1952 年。

3. 野澤靜證，〈唯識三十頌の原典解釋─安慧造「唯識三十頌釋」及び調伏天造「唯識三十頌釋疏」の譯解〉，《世親唯識の原典解明》，京都：法藏館，1953 年。

4. Kawamura, Leslie S. 1964. *A Study of the Triṃśika-Vijñapti-Bhāṣya*. MA Thesis. Kyoto.

---

[5] Lévi的《安慧釋》梵文本出版後，就有高楠順次郎、荻原雲來等人的翻譯，但因年代較久遠並且也不易收集，所以不列入參考。

5. 荒木典俊，《大乘仏典 15 世親論集》，東京：中央公論社，1976 年。

6. 寺本婉雅，《唯識三十論疏 –– 梵蔵漢和四訳対照》，東京：國書刊行會，1977 年。

7. 霍韜晦，《安慧『唯識三十頌釋』譯注》，香港：香港中文大學出版社，1980 年。

8. Buescher, Hartmut 2007. *Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya: Critical Editions of the Sanskrit Text and Its Tibetan Translation*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

第 1 是 Lévi 對於《安慧釋》梵文寫本的校訂本。第 2 是對於《安慧釋》的日譯，以及和《成唯識論》的對照。第 3 是野澤教授對於《安慧釋》和《調伏天釋疏》的譯註。第 4 是一碩士論文，內含《安慧釋》的英譯。第 5 含《安慧釋》日譯。第 6 是梵文、藏譯、漢譯、日譯的對照，內含的《安慧釋》日譯是針對藏文本的翻譯。第 7 是梵文《安慧釋》的中文譯註。第 8 是梵本和藏本《安慧釋》的精校。

2. 《調伏天釋疏》相關

1. 野澤靜證，〈唯識三十頌の原典解釋─安慧造「唯識三十頌釋」及び調伏天造「唯識三十頌釋疏」の譯解〉，《世親唯識の原典解明》，京都：法藏館，1953 年。

2. 瀧川郁久、三代舞、佐々木亮，〈ヴィニータデーヴァの『唯識三十頌復註』(1)〉，《東海大学紀要海洋学部「海—自然と

文化」》，11（1），2013 年，頁 27–36。

3. 瀧川郁久、三代舞、佐々木亮，〈ヴィニータデーヴァの『唯識三十頌復註』(2)〉，《東海大学紀要海洋学部「海—自然と文化」》，12（1），2014 年，頁 1–11。

4. 瀧川郁久、三代舞、佐々木亮，〈ヴィニータデーヴァの『唯識三十頌復註』(3)〉，《東海大学紀要海洋学部「海—自然と文化」》，14（1），2016 年，頁 5–17。

第 1 篇是野澤靜證針對《安慧釋》和藏文《調伏天釋疏》所做的日譯。第 2-4 三篇是針對梵文《調伏天釋疏》殘片（The Sanskrit Fragments of Vinītadeva’s Triṃśikā-ṭīkā）與藏文《調伏天釋疏》所做的對勘和日譯。第 2 篇內容是阿賴耶識（k.4d 開始）和染污意。第 3 篇內容是染污意（續前一篇）。第 4 篇內容是六種認識對象、遍行心所、別境心所（k.10ab 結束）。但是對於殘片裡存有的第三十頌沒有對勘和翻譯。

三、導論

（一）作者安慧、調伏天簡介

世親逝世後瑜伽行學派的理論已成為大乘佛教的主流之一，研究者極多，世親示寂後的百年之間，許多學者為《唯識三十頌》作釋論，其中最著名者有十位，後世稱為十大論師。[6]而安慧即是其中之一：

---

[6] 十大論師是親勝（Bandhuśri）、火辨（Citrabhāna）、德慧（Guṇamati）、安慧（Sthiramati）、淨月（śuddhacandra）、難陀（Nanda）、護法

1. 安慧

安慧（Sthiramati，約470-550）印度佛教論師，在唯識十大論師中，代表無相唯識派。佛滅一千一百年左右，生於南印度羅羅國（即伐臘毗國）。涉獵群典，精通唯識、因明等。如《成唯識論述記》卷1云：「梵云悉恥羅末底，唐言安慧。即糅《雜集》，救《俱舍論》，破正理師，護法論師同時先德。南印度境羅羅國人也。妙解因明善窮內論，扇徽猷於小運，飛蘭蕙於大乘，神彩至高固難提議。」[7]呂澂在《印度佛學源流略講》中提到，安慧學說大體繼承難陀，同時吸收陳那之所長，將二分說、三分說與《攝大乘論》、《辯中邊論》中的唯識說融合在一起。認為自證分才是實在的，屬於依他起的性質，因此被稱為一分家。[8]與他同時的護法則立四分說。此外，對於八識、二執、二障、識轉變的關係，安慧與護法也有異議。[9]

（Dharmapāla）、勝子（Jinaputra）、勝友（Viseṣamitra）、智月（Jñānacandra）。

[7] 見《成唯識論》卷一。CBETA 2023.Q3, T43, no. 1830, p. 231c19-23。

[8] 見呂澂《印度佛學源流略講》，CBETA 2023.Q4, LC01, no. 1, p. 330a6-12。「認為識法分別只是「虛妄分別」，在此分別上的見、相二分即「二取」，是遍計所執性，都是不實在的，所以稱為「二取無」（此說異於難陀）」。而宇井伯壽（1952）在《安慧・護法唯識三十頌釋論》頁171中則提到「安慧是一分說，主張自證分是依他起性，見相二分是遍計所執性。所以即使他說三分，也是一分說，因為在現存的《安慧釋》中沒有「三分」的這個名稱，但是在《安慧釋》中可以找到「一分說」這個術語」。

[9] 參神谷信明，〈唯識思想における八識について--安慧及び護法の見解

而霍韜晦於1980年提到「從後世的觀照言，安慧釋容有不足，但在究明唯識本義、與唯識思想初期的開展上說，安慧釋的價值是無可代替的。尤其是《安慧釋》的註解方式，簡明扼要，極便後學，所以後來再有律天(630-700)為他複註，最後並一起傳進了西藏」。[10]

相傳為安慧的著述頗多，有《大乘阿毗達磨雜集論》、《大乘中觀釋論》、《俱舍實義疏》、《唯識三十頌釋》、《辯中邊論釋》、《大乘莊嚴經論釋》、《大乘五蘊論釋》」(即漢譯「大乘廣五蘊論」)、及《大寶積經論》等，均尚有流傳。其中《俱舍實義疏》係伯希和（P. Pelliot）在敦煌所發現，後收於《大正藏》第二十九冊。

2. 調伏天

調伏天（Vinītadeva，又名律天，約645-715年[11]）是印度

を中心にして〉，《岐阜女子短期大学研究紀要》，1976年，頁1-8。上田義文，〈安慧説と護法説との相違の根本は何か〉。《仏教文化研究所研究紀要京都》，1980年，頁3-31。曹志成。〈護法—玄奘一系與安慧一系對識轉變的比較研究〉，1997年。金範松，〈『唯識三十頌』 における護法と安慧(Sthiramati)——「転変(pariṇāma)」 に対する解釈の相違を中心に——〉，《印度學佛教學研究》62(1)。2013年，頁495-498。

10 參霍韜晦，《安慧『三十唯識釋』原典譯註》，1980年，頁：自序肆。

11 關於調伏天生平的記載不多，但是關於他的生存年代敘述，幾篇文章中就有幾種不同的年代記載。如霍韜晦（1980）的630-700，Jaini, Padmanabh S. (1985)的645-715，以及瀧川郁久‧三代舞‧佐々木亮（2013）

佛教論師，生平一般並不是很清楚。廖本聖（2002）提到只在藏本《多羅那他印度佛教史》提及他曾經出現過在吉祥那爛陀寺，做過七部量論的註釋。以及在《東北目錄》中共有12部著作，作者名為調伏天，其中有兩部是唯識相關，有六部是因明相關，有三部是律學相關，一部是不同宗派學說方面。[12]其中兩部唯識相關著作應該是《唯識二十論釋疏》和《唯識三十頌釋疏》。而學者們也接受了西藏歷史學家多羅那他的說法，即調伏天是那爛陀大學的一位老師，並且確實是標明為是他所著著作的作者。[13]

而且日本學者瀧川郁久、三代舞、佐々木亮（2013）在為調伏天的梵文殘卷和藏文做對勘時提到：「調伏天為從唯識說轉向認識論和論理學之一系列重要作者的作品提供註釋。其註釋中並沒有太多獨到的解讀或深入的討論。但是，它忠於本文，並沒有偏離解釋，這也意味著更少的跳脫。因此，調伏天的註釋可以成為在檢視從唯識論轉變到認識論和論理學之學說史上，衡量當時主要理論理解程度的重要指標」。[14]

的690-750。本文沒有著力於研究調伏天的生平年代，所以只採取了中間值。

12 參廖本聖，〈藏本調伏天《唯識二十論釋疏》研究〉，《中華佛學學報》15，2002年，頁39。

13 Padmanabh S. Jaini 1985. “The Sanskrit Fragments of Vinītadeva’s Triṃśikā-ṭīkā”. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol.48, Issue 3, pp.470-492.

14 參瀧川郁久・三代舞・佐々木亮，〈ヴィニータデーヴァの『唯識三

（二）譯註內容簡介

1.《唯識三十頌》組織

以下借用野澤靜證（1953）對於《安慧釋》和《調伏天釋疏》的組織架構說明如下：[15]

（1）造論的原因

（2）本論

a. 識轉變論：標舉、異熟轉變、思量轉變、了別境轉變、諸識俱起

b. 一切唯記識論：一切唯記識、生起相、雜染相、回答問難、圓成自性的異門相、現觀的內容

c. 入無相方便論：資糧道、加行道、見道、勝進道（修道）、果圓滿（究竟道）

由野澤的科判可知其將《唯識三十頌》分為三個部分，即識轉變、一切唯記識，以及入無相方便。而本文選擇譯註的部分即

十頌復註』（１）〉，《東海大学紀要海洋学部「海—自然と文化」》，11（1），2013年，頁27–36。：「ヴィニータデーヴァは、唯識説から認識論・論理学にいたる一連の重要な論者の著作に註釈を施している。その註釈には、独創的な解釈や議論の深化はあまり見られないが、それは換言すればテキスト本文に忠実で、解説に逸脱や飛躍が少ないというということでもある。したがって、ヴィニータデーヴァの註釈は、唯識説から認識論・論理学へと展開する学説史を検討する上で、主要学説に対する当時の標準的な理解を知るためのひとつの重要な指標となり得る。」

15 山口益、野澤靜證，《世親唯識の原典解明》，1953年，頁3-5。

是第三個部分「入無相方便」的部分，內容以五道說明入無相方便，也就是唯識觀的過程。

2.入無相方便相與五道之關係

修行的階段，在五道說以前就有《阿毘達摩集論》和《攝大乘論》的四個階段、五個階段說等多個樣貌。而五道說最初是在《瑜伽師地論》中成立的，是廣泛使用的修行階段的代表。[16]

根據早島理〈菩薩道的哲學〉（1973）的研究結果說明：《莊嚴經論》的菩薩道，可以說由菩薩行的實踐和其哲學兩者而成立。所謂菩薩行的實踐，是以四十四作意為基本，實踐對應於各種具體的修行。其實踐的方法，是多種多樣而豐富，攝約此等以五瑜伽地（也就是 1.持 ādhāra，2.作 ādhāna，3.鏡 ādarśa，4.明 āloka，5.依 āśraya）＝五道（資糧道、加行道、見道、修道、究竟道），特別是如理作意為中心的「入無相方便──法界直證」。[17]由內文可知他是將《莊嚴經論》的五偈配合「五道」，而說明為是資糧道、加行道、見道、修道、究竟道之「菩薩道哲學」。

但是，岩本明美於 1996 年卻提出對於藏譯《莊嚴經論安慧釋》將此五偈配對「五道」來說明是有疑問的，認為這樣的配對並不是《莊嚴經論》的根本意義。他依據《莊嚴經論》梵

[16] 參考孫僶茗，〈安慧釈における『唯識三十頌』最後の五頌と五道の対応〉，2000年，頁115-117。

[17] 參早島理，〈菩薩道の哲学–「大乗荘厳経論」を中心として〉，《南都仏教》，1973年，頁1-29。

文指出二點問題：第一點，針對五偈的「五道」配當次第，沒有整齊清楚。第二點，針對「五瑜伽地」的「五道」配對是有出入的。

其說明安慧將第 6 偈 abc 句配為資糧道，第 6 偈 d 句和第 7 偈 ab 句配為加行道，第 7 偈 cd 句配為見道，第 9 偈配為修道，第 10 偈配為究竟道。而在世親釋的敘述中五道只有出現見道和修道。而世親將第 7 偈 ab 句註釋為順抉擇分，第 7 偈 cd 句為見道，第 8 偈為法界的現前方法，第 9 偈為修道。

安慧「五道」的配對，同樣是上述，但是安慧在加行道，也配對順抉擇分的四善根位。也就是將第 6 偈 d 句配為煖位，第 7 偈 a 句配為頂位，第 8 偈(ab) c 句[18]配為世第一法位。但是此配對的次第，實在是不清楚整齊。第 7 偈 cd 句是見道，世第一法位成為從加行道被排除在外的形式。

而世親，沒有將五偈歸在一起對待。最後的第 10 偈是相當於全體的總結之偈，作為說「第一義智的偉大」而被獨立，其餘是作為「批判顛倒，悟入對治的第一義智的四偈」。總之，第 6-9 偈是為了說明「悟入第一義智」，在第 7 偈 ab 句說為順抉擇分，第 7 偈 cd 句說為見道，之後對於修道沒有繼續說明，可以說再度返回順抉擇分，到見道，從法界現前的方法之觀點

[18] 此處原本文章中所標明的《莊嚴經論安慧釋》「第 8 偈(ac) c 句」，應該為「第 8 偈(ab) c 句」。因為第 8 偈的 c 句是說明「བློ་དང་ལྡན་པས་གཉིས་པོ་མེད་རིག་ནས།། (8c)（智者了解二者不存在後）」，而第 8 句的 ab 句「སེམས་ལ་གཞན་མེད་པར་ནི་བློས་རིག་ནས།། དེ་ཕྱིར་སེམས་ཀྱང་མེད་པར་ཤིན་ཏུ་རྟོགས།། (8ab)（智慧了解心以外其他的不存在之後，因此，了解心〔也〕不存在。）」，ab = c，所以才會如此標明吧。

被重新看待。[19]

也就是說，因為安慧沒有將全部四善根位配對於第 6 偈 d 句以及第 7 偈 ab 句，只有世第一法位是配對於從法界現前的方法之觀點被重新看的地方之第 8 偈(ab)c 句，成為從加行道被排除在外的形式。他認為此原因，是因為原來此等五偈不是以順次表示修行階程為第一目的而被說明。

關於第二點，「五瑜伽地」在《莊嚴經論》第 11 章第 42 偈的世親釋被說明。因此，表相（lakṣanā）定義為「五種瑜伽地」，但是對於彼五種，安慧順次配對「五道」。而且，在此情況下「究竟道」分配為「依」也就是「轉依」，配對上造成不一致。先前五偈之中的「轉依」，所說的是第 9 偈，根據世親釋而被確認，但是在彼第 9 偈，安慧配為不是第 9 偈的修道。[20]

所以，岩本認為如果要使在「五瑜伽地」的配對具有整合性的話，安慧的第 6 章總結的偈頌之第 10 偈排除在外，在第九偈加入修道也應該配對究竟道，不是嗎？

綜合以上說明，從早島理和岩本明美的研究可知會有這樣的差異，是藏譯安慧釋和梵文世親釋之間對於此五偈的註釋說明不同。但是，從漢譯《莊嚴經論》的世親釋來看，也不一樣。

---

19 參岩本明美，〈『大乗荘厳経論』第6章第6～10偈について–テキストの訂正及び「五道」に対する疑問〉，《印度学仏教学研究》44(2)，1996年，頁844-841。

20 參岩本明美，〈『大乗荘厳経論』第6章第6～10偈について–テキストの訂正及び「五道」に対する疑問〉，《印度学仏教学研究》44(2)，1996年，頁844-841。

如《大乘莊嚴經論》卷 2〈7 真實品〉[21]：

偈曰：福智無邊際　生長悉圓滿
　　　思法決定已　通達義類性
釋曰：此偈顯第一集大聚位。……
偈曰：已知義類性　善住唯心光
　　　現見法界故　解脫於二相
釋曰：此偈顯第二通達分位。……
偈曰：心外無有物　物無心亦無
　　　以解二無故　善住真法界
釋曰：此偈顯第三見道位。……
偈曰：無分別智力　恒平等遍行
　　　為壞過聚體　如藥能除毒
釋曰：此偈顯第四修道位。……
偈曰：緣佛善成法　心根安法界；
　　　解念唯分別　速窮功德海。
釋曰：此偈顯第五究竟位。……」

由以上可知漢文波羅頗蜜多羅所譯的《大乘莊嚴經論》是以一偈配合一位來說明,和以上的梵文世親釋、藏譯安慧釋也不同。而根據印順導師《攝大乘論講記》(2003)[22]也可發現在《攝大

---

[21] 《大乘莊嚴經論》卷2〈7真實品〉；CBETA, T31, no. 1604, p. 599, a6-b5。

[22] 現在這「五」個「伽陀」，則總括五位，貫徹了現觀的始終。這五頌依唐譯的世親釋論，第一頌顯示資糧道，第二頌的上半顯示加行道，後半及第三頌顯示見道，第四頌顯示修道，第五頌顯示最後的究竟道。這似乎是玄

乘論釋》之不同譯本之間，雖然同樣配合五道，但也有不一樣的配對說明。整理如下表：

五道	世親(梵)	安慧(藏)	漢譯	攝論釋(唐)	攝論釋(陳)	攝論釋(隋)
資糧道		k.6 abc	k.6	k.6	k.6	k.6
加行道	k.7 ab	k.6 d, k.7 ab	k.7	k.7 ab	k.7	k.7
見道	k.7 cd, k.8[23]	k.7 cd	k.8	k.7 cd, k.8	k.8	k.8
修道	k.9	k.9	k.9	k.9	k.9	k.9
究竟道		k.10	k.10	k.10	k.10	k.10

根據上述及圖表顯示，此五偈的配對不只在《莊嚴經論》的諸譯本是不統一的，在《攝大乘論》同樣也有不一致的情形。

而這種不一致的情況在《唯識三十頌》的《安慧釋》和《成唯識論》也有一樣的情況。如在《成唯識論》中將第26偈到第

奘臆改的。本頌有兩個地方講到證法界，因此在以頌判位方面，有很多不同的解說。五頌各配一位，見於世親的《大乘莊嚴經論釋》，陳隋二譯的世親《攝論釋》也如此；這比較接近原意，現在就依此來講吧。釋印順，《攝大乘論講記》，2003 年，頁 345-349。初版：1946。

23 此第8偈頌，岩本明美除了k.7cd列為見道之外，將k.8列為「法界的現前方法」。參岩本明美，〈『大乗荘厳経論』第6章第6～10偈について–テキストの訂正及び「五道」に対する疑問〉，《印度学仏教学研究》44(2)，1996年，頁843。

30偈，五個偈頌各配唯識五位，很明確地標明，如：

> 初資糧位其相云何？頌曰：〔26〕乃至未起識，求住唯識性，於二取隨眠，猶未能伏滅。[24]
> 次加行位其相云何？頌曰：〔27〕現前立少物，謂是唯識性，以有所得故，非實住唯識。[25]
> 次通達位其相云何？頌曰：〔28〕若時於所緣，智都無所得，爾時住唯識，離二取相故。[26]
> 次修習位其相云何？頌曰：〔29〕無得不思議，是出世間智，捨二麁重故，便證得轉依。[27]
> 後究竟位其相云何？頌曰：〔30〕此即無漏界，不思議善常，安樂解脫身，大牟尼名法。[28]

但是在第29頌，梵文《安慧釋》和藏文《調伏天釋疏》中，顯示：

> tad anena ślokadvayena darśanamārgam ārabhya uttaraviśeṣagatyā phalasaṃpattir udbhāvitā vijñaptimātratāpraviṣṭayoginaḥ |
> （此〔處〕，以此二（第29和30）偈頌，〔顯示〕悟入唯識性的瑜伽行者，開始於見道，透過勝進道（修道），

[24] 參《成唯識論》卷9，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1585, p. 48b20-23。

[25] 參《成唯識論》卷9，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1585, p. 49a22-24。

[26] 參《成唯識論》卷 9，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1585, p. 49c14-17。

[27] 參《成唯識論》卷 9，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1585, p. 50c17-20。

[28] 參《成唯識論》卷 10，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1585, p. 57a10-12。

而生起果圓滿。）

ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གཉིས་ཀྱིས་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་ཞུགས་པའི་རྣལ་འབྱོར་པའི་མཐོང་བའི་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས། གོང་ནས་གོང་དུ་ཁྱེ་བྲག་ཏུ་འགྲོ་བས་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་བསྟན་ཏོ།། སེམས་མེད་པ་དང། མི་དམིགས་པ་དང། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་སོགས་པ་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་ཚེའོ།། གནས་གྱུར་པ་ལ་སོགས་པ་ནི་གོང་ནས་གོང་དུ་ཁྱེ་བྲག་ཏུ་འགྲོ་བའོ།། སྐུ་གཉིས་ནི་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའོ།།

（以此二偈頌，顯示開始於進入唯識性之瑜伽行者的見道後，經由勝進（漸漸增勝）〔道〕，而圓滿果。無心、無得、出世間智等是見道位。轉依等是勝進〔道〕。二身（解脫身和法身）是果圓滿。）

可見不管是安慧還是調伏天都認為第二十九和三十頌是說明從見道到勝進道，也就是修道，到果圓滿也就是究竟道。

有關於此差異，孫儷茗在〈『唯識三十頌』 における修行階程としての五道説の研究〉（1999）中則認為關於29頌前半，《安慧釋》與《成唯識論》的意見分歧，是因為安慧從「初地入心」的角度將其視為見道的分位。[29]

四、梵本《安慧釋》、藏本《調伏天釋疏》譯註

[29] 參孫儷茗，〈『唯識三十頌』 における修行階程としての五道説の研究〉，1999年。一文。

（一）文獻來源及版本介紹

1. 梵本《安慧釋》

梵本《安慧釋》，本文以 Buescher, Hartmut (2007). *Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya: Critical Editions of the Sanskrit Text and Its Tibetan Translation*.一書所校訂的梵文為底本，並參考各種現代語譯，重新做譯註。另外《安慧釋》的藏譯亦是使用書中所校訂的文本。本文主要是翻譯梵文，藏本《安慧釋》（སུམ་ཅུ་པའི་བཤད་པ）[30]作為對勘用。

2. 藏本《調伏天釋疏》

藏本《調伏天釋疏》（梵 Triṁśikāṭīkā，藏 སུམ་ཅུ་པའི་འགྲེལ་བཤད）由印度譯師勝友（Jinamitra）、戒主覺（Śīlendrabodhi）、施戒（Dānaśīla），和西藏譯師智軍（Ye-śes sde）譯。《西藏大藏經》各種版本的書目資料，目前已有維也納大學「南亞暨西藏佛教研究學系」（Dept. of South Asian, Tibetan and Buddhist Studies, University of Vienna）所建置的線上資料庫：Resources for Kanjur & Tanjur Studies[31]，顯示 སུམ་ཅུ་པའི་འགྲེལ་བཤད（Triṃśīkāṭīkā）目前有以下幾個本子：

1. 德格版丹珠爾（Derge Tanjur，略稱D）：MW23703 mdo 'grel

---

[30] 安慧（Blo-brtan，Sthiramati）撰述。印度譯師勝友（Jinamitra）、戒主覺（Śīlendrabodhi），和西藏譯師智軍（Ye-śes sde）譯。

[31] http://www.rkts.org/cat.php?id=3408&typ=2

(sems tsam), hi, 1b1-63a7. 此版本是康區德格土司資助，於清雍正七年（1729）至乾隆二年（1737）雕刻完成。此版的《甘珠爾》雕刻時以麗江——裏塘版為底本，《丹珠爾》是以夏魯寺的手抄本並參照了其他版本，並補充了布敦仁波切所編訂的目錄。德格版《大藏經》編纂、校勘精審，雕刻準確，印製精良，保存完好，未遭毀損，是諸版本中之善本。[32]

2. 納塘版丹珠爾（Narthang Tanjur，略稱 N）：MW22704 mdo 'grel, ku, 1b1-73b5. 納塘版《大藏經》又稱「官版」。最初，因種種原因，用了 7 年多的時間，僅刻了 28 函甘珠爾，不久刻印工作停頓。直到十八世紀初，頗羅鼐·索南多結在舊版刊刻的基礎上刻完了全部藏文《大藏經》。丹珠爾部分是從清乾隆六年（1741）至乾隆七年（1742）刻完，共計 215 函。存放在納塘寺，故名納塘版《大藏經》。[33]

3. 北京版丹珠爾（Peking Tanjur，略稱 P）：MW1KG13126 mdo 'grel, ku, 1b1-69a5. 北京版《大藏經》又名嵩祝寺版《大藏經》。《甘珠爾》部分是在康熙二十二年（1683）刊刻，完成於康熙三十九年（1700），依據的底本是夏魯寺的手抄本（也有人認

[32] 參考周潤年，〈藏文《大藏經》的特色及其價值〉，《蒙藏季刊》19(4)，台北：蒙藏文化中心，2010 年。馨庵，〈一項跨世紀的宏偉的文化工程－《中華大藏經 丹珠爾》(藏文)對勘本出世紀實〉，1995 年，頁 5。

[33] 參考周潤年，〈藏文《大藏經》的特色及其價值〉，2010年。一文。伴真一朗 譯，〈チベットにおける大蔵経(カンギュル・テンギュル)開版の歴史概観--ナルタンを思い起こすメロディー〉，《真宗総合研究所研究紀要》(27)，頁39-116，2008年。

為是永樂版）；《丹珠爾》部分是在雍正二年（1724）以第悉·桑傑嘉措主持繕寫的《丹珠爾》手抄本為底本而刊刻的。[34]

4. 卓尼版丹珠爾（Cone Tanjur，略稱 C）：此版刻于甘南藏族自治州卓尼禪定寺。《丹珠爾》部分於清乾隆十八年（1753）至乾隆三十七年（1772）雕刻。由於卓尼版《丹珠爾》中除禮贊部外是以德格版為底本而刊刻的，故卓尼版比德格版少了後來增補的雜部 4 函。民國十七年（1928）被火燒毀了此印版。[35]

5. 《中華大藏經》丹珠爾對勘本（dPe bsdur ma Tanjur，略稱 A)：此對勘本是使用德格本作底本，用納塘、卓尼、北京三個版本對勘，逐字逐句對校，只勘出經文中的異同及字句段的錯落，不加任何判斷，不判定是非。[36]

6. 金版丹珠爾（Golden Tanjur，略稱 G）：MW23702 mdo 'grel, ku, 1b1-88b2. 此版是由 1728-1747 年統治西藏中部的 Mi dbang pho lha bsod nams 國王所委託撰寫的手稿，用於為已故和現世親人，以及自己祈願造福的一個皇家版本。於 1988 年由中國

---

[34] 參考周潤年，〈藏文《大藏經》的特色及其價值〉，2010年。一文。伴真一朗，〈チベットにおける大蔵経(カンギュル・テンギュル)開版の歴史概観--ナルタンを思い起こすメロディー〉，2008年。

[35] 參考周潤年，〈藏文《大藏經》的特色及其價值〉（2010年）一文。以及伴真一朗，〈チベットにおける大蔵経(カンギュル・テンギュル)開版の歴史概観--ナルタンを思い起こすメロディー〉（2008）一文。

[36] 參馨庵，〈一項跨世紀的宏偉的文化工程 —— 《中華大藏經 丹珠爾》(藏文)對勘本出世紀實〉，1995年，頁5。

國家圖書館於北京轉載出版，由於手稿是使用金刻的字母，因此被稱為《金版丹珠爾》[37]。

這幾個本子，本文所採用的是 BDRC（Buddhist Digital Resource Center）所提供的掃描電子圖檔。以德格版為底本[38]，其他本子為對勘，標明各文本的不同之處，以供翻譯解讀參考之用。

3. 梵文《調伏天釋疏》殘片

調伏天的釋疏一直只保存在《藏文大藏經》中，梵文原本皆已遺失，不知所蹤。但 Padmanabh S. Jaini 教授於 1966 年收到了一位來自於大吉嶺（Darjeeling）的不願透露姓名之人送來的包裹，最後終於被確定為調伏天的 *Triṃśikā-ṭīkā* 的殘片。內容一開頭是從世親（Vasubandhu）三十頌的第四個偈頌的第四句（pāda）開始，一直到第十四頌倖存。其中甚至參雜了完全偏離了 *Triṃśikābhāṣya*，並且包含與安慧的註釋無關的材料，最後一部分還有來自於安慧所評論的 *Madhyāntaviākā*。不幸的是關於識轉變（vijñānapariṇāma），以及理解識理論（vijñānavāda）思想最重要部分的三性（trisvabhāvas）之第 19-29 偈缺失了；所幸的是涉及阿毘達摩分類之心所法之第 9-17 偈頌保存下來

[37] 參考Peter Skilling 1991. “A brief guide to the Golden Tanjur” , Journal of the Siam Society 79.

[38] 「德格版」雖不是最早的本子，但卻是錯誤較少的善本。據扎呷，《藏文大藏經概論》，2008年，頁62。所述，德格版《甘珠爾》較其版本有清晰、少錯、完整等特點。

了。有關原始葉片的順序和現存的釋疏（ṭīkā）裡的偈頌相對應的部分說明如下[39]：

葉碼（folio）	偈頌數（verse no.）	葉碼（folio）	偈頌數（verse no.）
1	17-18	8	11
2	13-14	9	12
3	4-5b	10	14
4	15, 16	11	5cd, 6cd
5	8, 9, 10	12	6, 7a
6	10	13	30
7	10		

NTU Digital Library of Buddhist Studies

39 參Padmanabh S. Jaini. The Sanskrit Fragments of Vinītadeva's "Triṃśikā-ṭīkā", 1985, pp.471-492.

（二）凡例

1. 筆者依文義重新分段、加上科判。
2. 為便利讀者核對藏文原文，在每一大段落處附有德格版、北京版、那塘版、卓尼版、金版的每一葉片所在的葉碼（folio no.）及行數。葉片的正面，以 a 表示；葉片的背面，以 b 表示。例如：D058a8表示藏文原文在《德格版西藏大藏經》第五十八葉片的正面第八行。
3.（ ）內的文字，表補充說明的文字。
4.〔 〕內的文字，表為使前後文義連貫所加的文字。
5. 梵文《安慧釋》上粗體字表偈頌出現的文字，藏文《調伏天釋疏》上畫底線表《安慧釋》上出現過的文字。

（三）譯註內容

1. 資糧道

K.26

《安慧釋》

梵：yadi[40] vijñaptimātram evedaṃ[41] kasmāc cakṣuḥśrotraghrāṇarasana[42]sparśanaiḥ

[40] 此處梵文yadi對應藏文གལ་ཏེ…ན，是如果的意思。

[41] 梵文idam是此、此處的意思，而藏文འདི་དག很明顯是複數，表“這兩個或這些”。

[42] rasana: n. 1. tasting, taste, flavour, savour. 2. the tongue as organ of taste. 這字有表「味道」，或表「味覺的器官－舌」的意思。

rūpaśabdagandharasasparśān gṛhṇātī[43]ty asya[44] bhavatīty ata āha |

⇨ 如果這〔一切〕只是唯識（vijñaptimātra）[45]的話，那麼為什麼〔世間人〕以眼、耳、鼻、舌、身，執取色、聲、香、味、觸呢？ 因此〔世親〕說：

藏：གལ་ཏེ་འདི་དག་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཡང་ཡིན་ན། མིག་དང་། རྣ་བ་དང་། སྣ་དང་། ལྕེ་དང་།

---

[43] gṛhṇāti：（v.）√grah C.9 ppr. 3p. sg. 取。對應藏文為གཟུང་。

[44] 梵文asya：ayam gen. sg.，而藏文用དེའི་སེམས་པ，多了སེམས་པ，明顯是表示“生物、有情”。所以野澤靜證（1953）翻譯為“人は何故に眼・耳．鼻・舌・身によって色・聲・香・味・觸を把るか、”將དེའི་སེམས་པ譯為主語“人”。而宇井、荒牧以及英譯因為是翻譯梵文本，所以都省略沒翻。本文此處依據文意且參考藏譯本，但是採用〔〕將主語用「世間人」放進翻譯裡看起來較完整。

[45] 此處vijñapti-mātra，宇井譯為「唯識」（1952），荒牧譯為「唯現象識」（1976），寺本譯為「唯識」（1977），野澤譯為「唯記識」（1953），霍韜晦譯為「唯表別」（1980）。

本文仍然採用原本漢譯的翻譯「唯識」。因為翻譯為「唯現象識」、「唯記識」、「唯表別」，如果只是因為這邊梵文是vijñapti-mātra，而不是vijñāna-mātra，就像藏文是用རྣམ་པར་རིག་པ翻譯vijñapti-mātra，རྣམ་པར་ཤེས་པ翻譯vijñāna-mātra，表達文字的不同是允許的。可是像霍韜晦翻譯成「唯表別」，他是有主張的，他認為所謂的「唯識」就是「唯表別」，「唯表別」才是「唯識」思想的核心概念，所以他會有意識地將《安慧釋》文裡有些是用vijñāna的用語改成vijñapti-mātra，用「唯表別的狀態」去詮釋整個「唯識性」的概念。整個唯識思想是否就是這樣「唯表別」的概念，這是值得商議的。所以這邊採用「唯識」的舊譯，而（）表梵文原本的用詞。

ལུས་ཀྱིས་གཟུགས་དང་། སྒྲ་དང་། དྲི་དང་། རོ་དང་། རེག་བྱ་ལ་གཟུང་ངོ་སྙམ་དུ་དེའི་སེམས་པ་ཅི་ལས་བྱུང་སྙམ་པ་ལ་དེའི་ཕྱིར།

梵：**yāvad vijñaptimātratve vijñānaṃ nāvatiṣṭhate |**
grāhadvayasyānuśayas tāvan na vinivartate || 26

⇨ 只要識尚未住於唯識性中，二取之隨眠就仍未止息。

漢（玄奘）：

乃至未起識　求住唯識性

於二取隨眠　猶未能伏滅[46]

漢（真諦[47]）：

若人修道智慧未住此唯識義者，二執隨眠所生眾惑不得滅離，根本不滅故。由此義故立一乘皆令學菩薩道。

藏：ཇི་སྲིད་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ལ།། རྣམ་པར་[D170A]ཤེས་པ་མི་གནས་པ།།

དེ་སྲིད་འཛིན་པ་རྣམ་གཉིས་ཀྱི།། བག་ལ་ཉལ་བ་མི་ལྡོག་གོ།།[26] ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ།།

梵：atha vā yās tāḥ karmavāsanā grāhadvayavāsanāsahitāḥ |

---

[46] 《唯識三十論頌》，CBETA, T31, no. 1586, p. 61b6-7。《成唯識論》卷9：「初資糧位，其相云何？頌曰：26乃至未起識，求住唯識性；於二取隨眠，猶未能伏滅。」CBETA, T31, no. 1585, p. 48b20-24。

[47] 出自《轉識論》，陳 真諦譯，是《唯識三十頌》的異譯，它是以散文體的形式譯出，並且在頌文之外，多出了許多釋文。參陳一標，〈真諦的「三性」思想--以《轉識論》為中心〉，《東方宗教討論會論集》4，1994年，頁10。

(19ab)
kṣīṇe[48] pūrvavipāke 'nyaṃ vipākaṃ janayantīty || (19cd)

⇨ 或者，〔如第十九頌〕說：「業的習氣伴隨著二取的習氣（19ab），當先前的異熟消失時，其他的異熟生。（19cd）」

漢（玄奘）：

由諸業習氣　二取習氣俱
前異熟既盡　復生餘異熟[49]

藏：ཡང་ན་གང། ལས་ཀྱི་བག་ཆགས་འཛིན་གཉིས་ཀྱི།། བག་ཆགས་བཅས་པས་སྔ་མ་ཡི[50]།།
རྣམ་པར་སྨིན་[51]པ་ □ད་ནས་གཞན།། རྣམ་སྨིན་སྐྱེད་པ་དེ་ཡིན་ནོ།། [19]

梵：uktaṃ tasmāt kathaṃ prahāṇam aprahāṇaṃ cety ata āha | (**Tvbh_134**) yāvad vijñaptimātratve vijñānaṃ nāvatiṣṭḥata (26ab) iti vistaraḥ |

⇨ 因此說：如何有斷和不斷呢？所以詳細地說：「只要識尚未住於唯識性（vijñaptimātratva）中，（26ab）」。

藏：ཞེས་སྨོས་པ་དེ་སྤོང་[52]བ་དང། མི་སྤོང་བ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེས་བྱ་བ་སྟེ། དེའི་ཕྱིར། ཇི་སྲིད་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ལ།། རྣམ་པར་ཤེས་པ་མི་གནས་པ།།[26ab] ཞེས་རྒྱ་ཆེར་སྨོས་སོ།།

---

48 kṣīṇa: √kṣi ppp. 消瘦、減少、衰亡、盡。

49 《唯識三十論頌》，CBETA 2023.Q3, T31, no. 1586, p. 61a10-11。

50 ཡི་ PN : ཡིན་ D. (Hartmut Buescher, 2007)。此處依文意採取gen.ཡི་，而不是beV.ཡིན་。

51 སྨིན་ PN : རིག་ D.

52 སྤོང་ Ed. : སྤོད DPN.

梵：yāvac cittadharmatāyāṃ vijñaptimātrasaṃśabditāyāṃ vijñānaṃ nāvatiṣṭhate kiṃ tarhi grāhyagrāhakopalambhe[53] carati |

⇨ 識不住於被名為唯識（vijñaptimātra）的這個心法性中，而是行於所取和能取的感知（所得 upalambha）之中。

藏：ཇི་སྲིད་དུ་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ལ། རྣམ་པར་ཤེས་པ་མི་གནས་པ། གཟུང་བ་དང་འཛིན་པར་དམིགས་པ་ལ་སྤྱོད་པའི་བར་དུའོ།།

梵：grāhadvayaṃ grāhyagrāho grāhakagrāhaś ca | tasyānuśayas tad[54]āhitam[55] anāgatagrāhadvayotpattaye bījam ālayavijñāne |

---

[53] upalambha：m. upa+√labh，obtainment ---> perceiving , ascertaining , recognition 獲得、感知、識別。 藏文དམིགས་པ，所緣、所想、可得。宇井（1952）、霍（1980）譯為“所得”，野澤（1953）譯為“了得”，寺本（1977）譯為“所緣”，Kawamura, Leslie S. (1964)英譯為“perception”。

[54] 此處梵文tad，藏文《安慧釋》為復數དེ་དག་གི་，而藏文《調伏天釋疏》為འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱིས，更明確的表示是「二取」。且tad-āhitam這個複合詞的關係，tad是屬格或具格，配合後面的過去被動分詞（ppp.）可翻譯為「被彼（二取）安置」。霍韜晦則省略沒有翻譯這個tad。這樣不知是否想避開「好像『二取』是個有意志的人，能夠有個目的『為了』以及有行為『安置』的感覺。

[55] āhita：ppp. ā-√dhā 安放

➪ 所謂「二取」是所取的「取」和能取的「取」。彼（二取）之隨眠，是為了產生未來的二取而被彼（二取）安置於阿賴耶識中的種子。

藏：འཛིན་པ་གཉིས་ནི་གཟུང་བའི་འཛིན་པ་དང་། འཛིན་པའི་འཛིན་པ་སྟེ། དེའི་བག་ལ་ཉལ་ནི་མ་འོངས་པའི་འཛིན་པ་གཉིས་སྐྱེ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་ཀུན་གཞི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་ས་བོན་བཏབ་པའོ།།

梵：yāvad advayalakṣaṇe vijñaptimātratve yoginaś cittaṃ na pratiṣṭhitaṃ bhavati tāvad grāhyagrāhakānuśayo na vinivartate na prahīyata ity arthaḥ |

➪ 只要瑜伽行者的心尚未安住在以無二為特質（無二相）的唯識性中，那麼所取和能取的隨眠就不止息。也就是不斷除的意思。

藏：ཇི་སྲིད་དུ་གཉིས་མེད་པའི་མཚན་ཉིད་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་རྣལ་འབྱོར་བའི་སེམས་གནས་པར་མ་གྱུར་པ་དེ་སྲིད་དུ་འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱི་བག་ལ་ཉལ་མི་ལྡོག་སྟེ། མི་སྤོང་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།།

梵：atra ca bahir upalambhāprahāṇenādhyātmikopalambhāprahāṇaṃ darśitam iti | ato 'syaivam bhavaty ahaṃ cakṣurādibhiḥ rūpādīn gṛhṇāmīti |

➪ 復次，此處顯示因為不斷除對外界的感知（upalambhā），所以也不斷除對內在的感知。因此，〔人們〕作如是想：

「我以眼等執取色等」。

藏：འདིར་ནི་ཕྱི་རོལ་གྱི་དམིགས་པ་མ་སྤངས་ན་ནང་གི་དམིགས་པའང་མ་སྤངས་པར་བསྟན་པ་དེའི་ཕྱིར་དེ་འདི་སྙམ་དུ་ བདག་ནི་མིག་ལ་སོགས་པས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་འཛིན་ཏོ་སྙམ་དུ་སེམས་སོ།།

《調伏天釋疏》

[D058a8；P063b2；N068a3；C058a7；G081a6]

藏：འོག་མ་དང་མཚམས་སྦྱར་བར[56]་བྱ་བའི་དོན་དུ་དྲི་བའི་ཕྱིར། གལ་ཏེ་འདི་དག་[57]རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཡིན་ན།།[58] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གལ་ཏེ་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་དང་བྲལ་བ་ཡིན་ན། ཅིའི་ཕྱིར་འགྲོ་བ་འདི་མཐའ་དག་མིག་ལ་སོགས་པར[59]་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་འཛིན་ཏོ་སྙམ་དུ་ལྷག་པར་ཆགས་པར་འགྱུར་ཞེ་ན།

⇨ 為了接續後面，因此問，所以〔安慧〕說：「如果此等只是唯識」等等。如果說唯識（vijñaptimātra）是遠離能取和所取，那麼為什麼這一切眾生，染著於「以眼等（耳、鼻、舌、身、意）執取（gṛhṇāti）色等（聲、香、味、觸）」為增上想呢？

---

56 མཚམས་སྦྱར་ PNG : མཚམས་སྦྱར་བར་ DC.

57 | C：- | DPNG

58 -|| G

59 ལ་སོགས་པས PNG : ལ་སོགས་པར D.(C?)

藏：གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བས། ཇི་སྲིད་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ལ(26a)།།[60] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། ཇི་སྲིད་དུ་སྲོག་ཆགས་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་རྣམས་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་མི་གནས་པ་དེ་སྲིད་དུ། དེ་དག་གི་འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱི་བག་ལ་ཉལ་མི་ལྡོག་སྟེ། དེ་མ་ལོག་ན་འདིས་འདི་འཛིན་ཏོ་སྙམ་དུ་[61]ལྷག་པར་ཆགས་སོ།།

⇨ 宗義論者（世親）說：「乃至於唯識性中（26a）」等等。也就是乃至諸有情的諸識不住於唯識性中，只要彼等之二取的隨眠不止息，那麼彼（隨眠）在不止息時，染著於「以此執取此（彼）」為增上想。

藏：ཡང་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པའི་མཚམས་སྦྱར་བ་གཞན་བྱ་བའི་ཕྱིར། ཡང་ན་གང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། དེའི་དོན་ནི་བཤད་ཟིན་ཏོ།།

⇨ 又，為了其他接下來的偈頌，〔安慧〕說：「或者」等等。它的意義已經被解釋了。

藏：གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བས། ཇི་སྲིད་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ལ(26a)།།[62] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། དེ་དགྲོལ་བའི་ཕྱིར། ཇི་སྲིད་དུ་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ལ། ཇི་སྲིད་དུ་རྣལ་འབྱོར་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་མི་གནས་ཀྱི། གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་སྲིད་དུ་འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱི་བག་ཆགས་མི་སྤོང་ངོ།།

---

[60] ‖ PNC：om. DG.

[61] | PNG：om. DC.

[62] ‖ DC：om. D.

⇨ 宗義論者（世親）說：「乃至於唯識性中（26a）」等等。為了解說彼，〔安慧〕說：「乃至心的法性」等等，瑜伽行者的識不住於「唯識性(vijñapti-mātratā)」的這個「心的法性」中，而執著於所取和能取，乃至不斷除二取的習氣。

藏：འཛིན་པ་གཉིས་གང་ཡིན་སྙམ་པ་ལ། འཛིན་པ་གཉིས་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ[63]་སྨོས་ཏེ། གཟུང་བ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དང། འཛིན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་དེ་ནི་འཛིན་པ་གཉིས་སོ།།

⇨ 關於思考「什麼是二取？」,〔安慧〕說：「二取」等等。也就是執著於所取和執著於能取，彼即是二取。

藏：བག་ལ་ཉལ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། དེའི་བག་ལ་ཉལ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་[64]སྨོས་ཏེ། མ་འོངས་པའི་འཛིན་པ་གཉིས་སྐྱེ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར་འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱིས་ཀུན་གཞིའི[65]་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་ས་བོན་བཏབ་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་བག་ལ་ཉལ་ཏེ། བག་ཆགས་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།།

⇨ 為了顯示隨眠，所以〔安慧〕說：「彼之隨眠」等等。也就是，為了產生未來的二取，而被二取安置於阿賴耶識中的種子，即是隨眠，也就是「習氣」的意思。

藏：དེ་ལྟར་ཚིག་གི་དོན་བརྗོད་ནས་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པའི་དོན་བསྟན་པའི་ཕྱིར། ཇི་སྲིད་དུ་གཉིས་

63 ལ་སོགས་པ DNGC：སོགས་པ P.

64 -པ PNG：ལ་སོགས་པ་ DC.

65 ཀུན་གཞི PNG：ཀུན་གཞིའི DC.

མེད་པའི་མཚན་ཉིད་ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་མཚན་ཉིད་གཉིས་དང་བྲལ་བའི་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ལ་ཇི་སྲིད་དུ་རྣལ་འབྱོར་པའི་སེམས་གནས་པར་མ་གྱུར་པ་དེ་སྲིད་དུ།[66] འཛིན་པ་གཉིས་ཀྱི་བག་ཆགས་མི་སྤོང་ངོ་།།

⇨ 如是，已經敘述了語詞的意思之後，為了說明偈頌〔的第一個〕意思，〔安慧〕說：「乃至無二之相」等等。也就是瑜伽行者的心未安住於遠離所取和能取的二相之唯識（vijñaptimātra），乃至於未斷除二取的習氣。

藏：ཚིག་ལེའུར་བྱས་པའི་དོན་གཉིས་པ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། འདིར་ནི་ཕྱི་རོལ་གྱི་དམིགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། བཤད་པ་རྣམ་པ་འདི་ལྟ་བུ་འདིར་ནི་དོན་འདི་བསྟན་པ་ཡིན་ཏེ། ཇི་སྲིད་དུ་ཕྱིའི་ཡུལ་ལ་དམིགས་པ་མ་སྤངས་པ་དེ་སྲིད་དུ་ནང་གི་འཛིན་པའི་དམིགས་པ་ཡང་སྤོང་བར་མི་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་སྲོག་ཆགས་དེ་འདི་སྙམ་དུ་བདག་ནི་མིག་ལ་སོགས་པས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་འཛིན་ཏོ་སྙམ་དུ་སེམས་སོ།།

⇨ 為了說明偈頌的第二個意思，所以〔安慧〕說「於此是外面的所緣」等等。也就是像這樣的解釋，於此是顯示此境（artha），於外面的境，不斷所緣，乃至內在能取的所緣也不捨棄。因此，眾生作如是念想：「我以眼等執取色等」。

---

66 ། DC : om. PNG.

K.27

《安慧釋》

梵：idam idānīṃ vaktavyaṃ kim artharahitacittamātropalambhāc。cittadharmatāvasthānam | nety āha | kiṃ tarhi |

⇨ 現在，應該說此〔事〕，亦即，因為感知（upalambha）離境的唯心，所以是不是就住於心法性呢？〔回答〕說：不是。 而是

藏：ད་ནི་འདི་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ། དོན་དང་བྲལ་བའི་སེམས་ཙམ་དམིགས་པས། ཅི་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་གནས་པ་ཡིན་ནམ་སྙམ་པ། མ་ཡིན་ཏེ།

梵：**vijñaptimātram evedam ity api hy upalambhataḥ | sthāpayann agrataḥ kiñcit tanmātre nāvatiṣṭhate || 27**

⇨〔作如是念〕：「此〔一切〕只是唯識」，實際上，也是因為有感知（upalambha），所以〔雖然〕少分立於面前，〔但是〕也就是尚未安住於唯彼（識）。

漢（玄奘）：

現前立少物　謂是唯識性
以有所得故　非實住唯識[67]

漢（真諦）：

若謂但唯有識，現前起此執者，若未離此執，不得入唯識中。

[67] 《唯識三十論頌》，CBETA, T31, no. 1586, p. 61b10-11。

藏：<u>འདི་དག་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ཅེས།། དེ་འདི་སྙམ་དུ་དམིགས་ནས་སུ།།</u>

<u>ཅི་ཡང་རུང་སྟེ་མདུན་འཇོག་ན།། དེ་ནི་ཙམ་ལ་མི་གནས་སོ།།</u> 27

梵：iti atha vā yaḥ punar ābhimānikaḥ śrutamātrakeṇa jānīyad "ahaṃ◦vijñaptimātratāyāṃ śuddhāyāṃ sthita" iti tadgrahavyudāsārtham āha |

⇨ 又，或者應該知道有增上慢者只有經由聽聞〔經教〕，〔就認為〕：「我住於清淨的唯識性」，為了除遣彼執取，而說：

藏：ཡང་ན་མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་ཅན་གང་ཐོས་པ་ཙམ་གྱིས་བདག་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་རྣམ་པར་དག་པ་ལ་གནས་སོ་སྙམ་དུ་སེམས་པའི་འཛིན་པ་དེས་བསལ་བའི་ཕྱིར།

梵：vijñaptimātram evedam ity api hy upalambhata ity (27ab) ādi |

⇨「〔作如是念〕：『此〔一切〕只是唯識』，實際上也是因為有感知。」等等。

藏：འདི་དག་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ཅེས།། དེ་སྙམ་དུ་ནི་དམིགས་ནས་སུ།།[Tr 27ab] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་སོ།།

梵：**vijñaptimātram evedaṃ** artharahitaṃ na bāhyo 'rtho 'stīty evam **upalambhato** grahaṇataḥ citrīkaraṇata ity artho, **'grata** ity abhimukhaṃ, (Tvbh_136) **sthāpayann** iti yathāśrutaṃ manasā bahuprakāratvād

yogācārālambanānāṃ, **kiṃcid** ity āhāsthisaṃkalikaṃ vā vinīlakaṃ vā vipūyakaṃ vā vipaḍumakaṃ vā vyādhmātakādikaṃ vā **tanmātre nāvatiṣṭhate** vijñānopalambhāprahāṇāt |

⇨ 「此〔一切〕只是唯識」，是離開境，也就是外境不存在的意思。如是，「因為有感知（有所得）」，即是因為執取而〔在心上〕作畫的意思。所謂「面前」，即是現前。所謂「立」，是如所聞，以意〔安立〕。因為瑜伽行的所緣是多種類的，因此說：「少分（一些）」。即是骨鎖，或青瘀，或膿爛，或蟲啖，或腫脹等。「不住於唯彼（識）中」，是因為未斷除識（vijñāna）[68]的感知故。

藏：འདི་དག་རྣམ་པར་རིག་ཙམ་ཉིད༎ ཅེས་བྱ་བ་ནི་དོན་དང་བྲལ་བ་སྟེ། ཕྱི་རོལ་གྱི་དོན་མེད་དོ་ཞེས་དེ་ལྟར་དམིགས་པ་ནི་འཛིན་པ་དང་མཚན་མར་བྱེད་ཅེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ༎ མདུན་དུ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མངོན་སུམ་དུའོ༎ འཇོག་ན་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཇི་ལྟར་ཐོབ་པ་བཞིན་དུ་ཡིད་ཀྱིས་འཇོག་པའོ༎ རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པའི་དམིགས་པ་རྣམ་པ་མང་བས་ཅི་ཡང་རུང་ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ། ཀེང་རུས་སམ་རྣམ་པར་བསྔོས་པའམ་རྣམ་པར་རྣུལ་བའམ། རྣམ་པར་འབུ་ཞུགས་པའམ། རྣམ་པར་བམ་པ་ལ་སོགས་པའོ༎ དེ་ནི་ཙམ་ལ་མི་གནས་པ་ནི་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་དམིགས་པ་མ་སྤངས་པའི་ཕྱིར་རོ༎

68 此處《安慧釋》梵文是「vijñānopalambhāprahāṇāt」，藏文也是用「རྣམ་པར་ཤེས་པ」，可是《調伏天釋疏》的藏文卻是「རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་གྱི་དམིགས་པ་མ་སྤངས」，也就是用「vijñaptimātra」。所以野澤和霍韜晦皆根據《調伏天釋疏》改成「唯記識的了得未斷」和「對唯表別狀態的所得未斷」。

《調伏天釋疏》

[D059A；P064a6；N068b6；C059a2；G082a6]

藏：འོག་མ་དང་མཚམས་སྦྱར་བའི་དོན་དུ་དྲི་བའི་ཕྱིར། ད་ནི་འདི་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། གང་གི་ཚེ་རྣལ་འབྱོར་པས་དོན་དང་བྲལ་བའི་སེམས་ཙམ་དམིགས་པ་དེའི་ཚེ་ཅི་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་གནས་པ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བས་སྨྲས་པ།[69] མ་ཡིན་ཏེ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།།

⇨ 為了接續後面，因此問，所以〔安慧〕說：「現在應該說此（下面）」等等。如果說當瑜伽行者感知遠離境的唯心時，那時是安住於心法性嗎？宗義論者（世親）說：「不是說」等等。

藏：འདི་ལྟ་བུ་ནི་སེམས་ཀྱི་ཆོས་[N069a]ཉིད་ལ་གནས་པ་མ་ཡིན་པར་རིག་པར་བྱ་སྟེ། གང་གི་ཚེ་འདི་དག་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་དོ་སྙམ་པ་དེ་ལྟ་བུ་དེའི་རྣམ་པ་འབྱུང་བས་འཛིན་པ་དེའི་ཚེ་དམིགས་པ་ཅི་ཡང་རུང་བ་ཞིག་མདུན་དུ་འཇོག་གོ།། ཅི་ཡང་རུང་བ་ཞིག་མདུན་དུ་འཇོག་ན་[70]སེམས་ཙམ་ལ་གནས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་འདི་དམིགས་པ་གཞན་ཐམས་ཅད་བཀག་ནས་སེམས་ཙམ་དེ་ཉིད་ལ་དམིགས་པ་བྱས་པའི་ཕྱིར་རོ།། ཇི་སྲིད་དུ་ནང་གིའམ[71]་ཕྱིའི་ཡང་རུང་སྟེ། དམིགས་པ་ཅི་ཡང་རུང་བ་ཞིག་ལ་རྟོག་པ་དེ་སྲིད་དུ་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་གནས་པར་ག་ལ་འགྱུར་།[72]

---

69 ། སྨྲས་པ PNG : སྨྲས་པ། DC.

70 ནས་ N：ན་ PDGC(?).

71 གི་འམ PNC(?) : གིའམ DG(?).

72 ། DC(?) : om. G.

⇨ 如是，應知不是安住於心法性，因為像那樣地認為「彼等是唯識性」的行相生起，所以執取時，那個時候，任何少分感知（有所得）安住於面前。任何少分〔感知〕安住於面前時，不是安住於唯心，因為此是為了遮除一切其他的感知（有所得）後，而緣於彼唯心性。尋思於不論是內的或者外的少分感知，乃至如何安住於心之法性呢？

藏：ཡང་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པའི་མཚམས་སྦྱར་བ་གཞན་བྱ་བའི་ཕྱིར།[73]ཡང་ན་མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་ཅན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པ་ཉེས་པར་བསླབས་པ་གང་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཡོངས་སུ་བརྗོད་པའི་རབ་ཏུ་བྱེད་པ་ཐོས་པ་ཙམ་གྱིས་བསྒོམས་ནས་ང་ནི་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་དག་པ་ལ་གནས་ཏེ། ང་གཟུང་བའམ་འཛིན་པ་[74]ལ་ཡང་ཀུན་དུ་མི་རྟོག་གོ་[75]སྙམ་དུ་སེམས་པ་དེའི་ལོག་པའི་ང་རྒྱལ་བསལ་[76]བའི་ཕྱིར།[77] འདི་དག་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ཅེས།།[78] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། ཡང་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་དམིགས་པ་བྱ་སྟེ། མདུན་དུ་བཞག་པས་དེ་ལ་གནས་པ་མ་ཡིན་གྱི་གཙམ་བུ་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་ལ་དམིགས་པ་གསལ་བ་ལ་སྤྱོད་པའོ།།

⇨ 復次，為了接續其他的（下面的）偈頌，因此〔安慧〕說：「或者，有增上慢者」等等。凡是錯誤地修學瑜伽行〔的人〕，只是透過聽聞顯示唯識的章節，因為傲慢，而〔作如

---

[73] ། DC : om. PNG.

[74] འཛིན་པ་གཅིག་ PNG : འཛིན་པ་ DC.

[75] ། PN : om DGC.

[76] གསལ PNG : བསལ་ DC.

[77] ། DC : om. G.

[78] །། DC : om. PNG.

是念想〕:「我安住於清淨的唯識性」。而為了遣除此作如是想:「我對於所取和能取也完全地無分別」之錯誤的傲慢,所以〔安慧〕說:「此等是唯識性」等等。又,緣於唯識性,現前地安立並不是安住於彼,而是清楚地修習緣於所取和能取。

[D059B1;P064b6;N069a6;C059b1;G083a1]

藏:ཇི་ལྟར་དམིགས་སྙམ་པ་ལ། འདི་དག་རྣམ་རིག་ཙམ་ཉིད་ཅེས(27a)།། ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། འདི་དག་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཞེས་བྱ་བའི་རྣམ་པ་འདིས་དམིགས་པར་ཟད་དོ།། འདིའི་རྣམ་གྲངས་བསྟན་པའི་ཕྱིར། འཛིན་པ་དང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འཛིན་པ་མཚན་མར་བྱེད་པ་དང་། མངོན་པར་ཞེན་པ་དང་། དེའི་རྣམ་པ་འབྱུང་ཞེས་བྱ་བའི་བར་དུའོ།། མདུན་དུ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ནི་མངོན་དུ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡིན་ཏེ། སེམས་ལ་མངོན་དུ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།། འཇོག་ན་ཞེས་བྱ་བ་འདིའི་བཤད་པ་ནི་ཇི་ལྟར་ཐོས་པ་བཞིན་དུ་ཡིད་ཀྱིས་འཇོག་པ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡིན་ཏེ། ཇི་ལྟར་ཐོས་པ་བཞིན་དུ་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་[79]ལ་ཡིད་ཀྱིས་དམིགས་པ་བྱས་ནས། མདུན་དུ་འཇོག་པ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།།

⇨ 關於認為什麼是所緣呢?〔安慧〕說:「此等是唯識性」等等。以此「此等是唯識性」的行相,窮盡於所緣。為了說明這個差別,所以〔安慧〕說:「能取和」等等,也就是能取是〔在心上〕作種種相,和執著,乃至彼之行相生起。此「現前」即是此「顯現」,也就是「顯現於心」的意思。此「安立」的解釋,即是此「如所聞,以意安立」。也就是如所聞,以意緣於唯識性後,安立於面前的意思。

---

79 འདི། N : ཉིད་ DPG.

[D059b4；P065a2；N069b2；C059b3；G083a4]

藏：ཡང་ཡན་ལག་གཞན་བཤད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། རྣལ་འབྱོར་སྤྱོད་པའི་དམིགས་པ་རྣམ་པ་མང་བས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་[80]ཏེ། འདི་ལྟར་དམིགས་པ་མང་བས།[81] དེའི་ཕྱིར་ཅི་ཡང་རུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ[82]།། གལ་ཏེ་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ཀྱི་རྒྱུའི་ཆ་ཙམ་ཞིག་དམིགས་པ་བྱས་ཏེ། མདུན་དུ་འཇོག་ན་ཡང་དེ་ལ་གནས་པ་མ་ཡིན་ཏེ། དོན་དེ་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ཅི་ཡང་རུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།།

⇨ 又，為了解釋其他的部分，〔安慧〕說：「因為瑜伽行者的所緣是多種類的」等等。也就是因為所緣是多種類，因此〔安慧〕說：「少分」。如果只是緣唯識性之範圍的一部分，那麼安立於面前也就不是安住於彼（唯識性）。也就是為了顯示彼義，是「說『少分』」的意思。

藏：གང་དག་འདིར་[83]ཀེང་རུས་ལ་སོགས་པ་འདོན་པ་དེ་དག་གིས་ནི་སྐབས་མ་རྟོགས་ཏེ། འདི་ལྟར་རྣམ་པར[84]་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་[85]ཅི་ཡང་རུང་བ་ཞིག་མདུན་དུ་འཇོག་ན་ཞེས་བྱ་བའི་སྐབས་ཡིན་པས། སྐབས་འདི་ལ་ཀེང་རུས་ལ་སོགས་པ་དང་འབྲེལ་བ་ཅི་ཞིག་ཡོད་ན། དེས་དེ་དག་ཉེ་བར་དགོད[86]། འདི་ལྟར་དེ་དག་ནི་ཕྱི་རོལ་གྱི་བཞིན་དུ་དམིགས་པར་སྣང་སྟེ། དེ་ནི་

---

80 ལ་སོགས་ PNG : ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ DC.

81 ། DC : om. PNG.

82 སྨོས་སོ DC : སྨོསོ G.

83 གང་དག་འདིར: all those here, those two who are here, whoever present

84 རྣམ་པ P : རྣམ་པར DNGC.

85 +ཀྱི་ PNG : om. DC.

86 དགོས PNG : དགོད DC.

འདིར་[87]སྔར་བསྐུལ་[88]ཟིན་ཏོ།།

⇨ 無論誰使骨鎖等出現，那些人是〔處於〕不通達階段（位），為什麼呢？因為是少分唯識性「安立於面前」之階段（位），於此階段和骨鎖等有什麼關係，而以彼〔關係〕安立彼等（骨鎖等）呢？如此，彼等顯現為像外面的所緣，彼於此以前完全清除。

藏：དེ་མ་ཡིན་པའི་ཡན་ལག་གཞན་བསྟན་པའི་ཕྱིར། <u>དེ་ནི་ཙམ་ལ་མི་གནས་པ་ནི</u>་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ། འདི་ལྟར་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་གྱི་དམིགས་པ་མ་སྤངས་ན། རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་དུ་དམིགས་པ་ཉིད་དོ། དེའི་དེ་ལ་མི་གནས་སོ།།

⇨ 為了說明彼之外的其他部分，所以〔安慧釋〕說：「不是安住於唯彼中」等等。也就是在不斷除唯識（vijñaptimātra）之感知（有所得）時，就是對於唯識性有感知（有所得）本身。這就是不住於彼（唯識性）的意思。

2. 加行道

K.28

《安慧釋》

梵：kadā punar vijñānagrāhasya prahāṇaṃ cittadharmātāyāñ

---

87 འདིས PNG : འདིར DC.

88 བསལ PNG: བསྐུལ DC.

⇨ ca pratiṣṭhito bhavatīty ata āha |
又，什麼時候有識（vijñāna）的執取之斷除，和住於心法性呢？ 因此〔世親〕說：

藏：ནམ་ཞིག་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་འཛིན་པ་སྤངས་ཤིང་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་རབ་ཏུ་གནས་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར།

梵：**yadā tv ālambanaṃ jñānaṃ[89] naivopalabhate tadā |**
sthitaṃ vijñaptimātratve[90] grāhyābhāve tadagrahāt || 28

NTU Digital Library of Buddhist Studies

---

[89] S. Lévi：yadā tv ālambanaṃ vijñānaṃ naivopalabhate /
sthitaṃ vijñānamātratve grāhyābhāve tadagrahāt //28//
S. Lévi的校訂：yadālambanaṃ vijñānaṃ naivopalabhate /
sthitaṃ vijñānamātratve grāhyābhāve tadagrahāt //28//
玄奘：智；藏譯：ཤེས་པ (=jñāna)。
宇井（1952）：智；野澤（1953）：智；荒牧（1976）：識；竹村（1992）：識；湯田（2005）：識；廣澤（2005）：知。
北野對此認為jñāna（智）是偈頌上因為韻律字數的限制，不得不使用的形式。而在思想意義上，他認為此處應該是vijñāna（識）。換句話說，他認為梵文偈頌上應該校訂為jñāna，但是翻譯上仍應譯為識（vijñana）。因為偈頌26、27是在說明「識」，但是一到第28頌就變成「智」，是不自然的。參北野新太郎。〈「唯識三十頌』第28偈におけるJñānaとVijñāna — ab句の校訂と訳語に関する「ねじれの関係」をめぐって—〉。2013年，頁130-135。

[90] 北野認為此處的「唯識性」梵文應該是“vijñāna-mātratva”。他認為第28偈的「唯識性」是為了表示「入無相方便」的特殊意識性態，所以應該使用“vijñāna-mātratva”，和在第27偈的「分少立於面前（sthāpayann

⇨ 在智[91]於所緣完全都無感知（無所得）時，那時才是住於唯識性（vijñaptimātratva）中，因為於所取不存在時，執取彼（所取）者（能取）〔也〕不〔存在〕。

漢（玄奘）：

若時於所緣　智都無所得
爾時住唯識　離二取相故[92]

漢（真諦）：

若智者不更緣此境二不顯現，是時行者名入唯識。何以故？由修觀熟，亂執盡。

藏：ནམ་ཞིག་ཤེས་པས་དམིགས་པ་རྣམས།། མི་དམིགས་དེ་ཡི་ཚེ་ན་ནི།།
རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ལ་གནས།། གཟུང་བ་མེད་པས་དེ་འཛིན་མེད།།[28] ཅེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ།།

---

agrataḥ kiṃcit）」的意識狀態所使用的“vijñapti-mātra”有所區別。所以即使Hartmut Buescher (2007)將其校訂為“vijñapti-mātra”，他覺得應該是“vijñāna-mātratva”。參北野新太郎。〈『唯識三十頌』—第28 偈について“Vijñāna-mātratve”をめぐって—〉。2008年，頁378-374。

91 此處雖然北野新太郎認為應該採用「識」，但是此偈頌根據文意，是在說明能所雙泯時的狀態，所以作者認為還是應該是「智」比較合理。所以還是根據Hartmut Buescher (2007)所校訂的梵文，參考藏譯和漢譯，翻譯為「智」。而且根據《安慧釋》並沒有和《成唯識論》一樣，將五個偈頌各配五道來說明。《安慧釋》是在第二十九頌時才說明，以此二偈頌（29、30），〔顯示〕悟入唯識性的瑜伽行者，開始於見道，透過勝進道（修道），而生起果圓滿。所以在《安慧釋》裡看待這五個偈頌或許並沒有那麼嚴謹連貫的關係。

92 《唯識三十論頌》，CBETA, T31, no. 1586, p. 61b14-15。

梵：yasmin kāle deśanālambanaṃ avavādālambanaṃ prākṛtaṃ vā rūpaśabdādyālambanaṃ jñānaṃ bahiś cittān nopalabhate na paśyati na gṛhṇāti nābhiniviśate yathābhūtārthadarśanān na tu jātyandhavat tasmin kāle vijñāna-grāhasya prahāṇaṃ svacittadharmatāyāṃ ca pratiṣṭhito bhavati |

⇨ 於彼時，智（jñāna）對於教說之所緣、教授之所緣，以及自然〔界〕的色、聲等之所緣，在心之外無感知（無所得），也就是不見、不取、不執；但是，不是像生盲一樣，因為如實地觀見境（artha）故。此時，是識（vijñāna）的執取之斷除，且安住於自己的心法性故。

藏：གང་གི་ཚེ་བསྟན་པ་ལ་དམིགས་པ་དང་། གདམས་ངག་ལ་དམིགས་པ་དང་། གཟུགས་དང་སྒྲ་ལ་སོགས་པ་ཐ་མ་ལ་[93]དམིགས་པ་ཡང་རུང་སྟེ། ཤེས་པས་སེམས་ལས་ཕྱི་རོལ་དུ་མི་དམིགས་ཏེ། མི་མཐོང་མི་འཛིན་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་ཅིང་དོན་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་མཐོང་ལ། དམུས་ལོང་ལྟ་བུ་ནི་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་འཛིན་པ་ཡང་སྤངས་ཤིང་རང་གི་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་ཡང་གནས་པ་ཡིན་ཏེ།

梵：atraiva kāraṇam āha | grāhyābhāve tadagrahād iti | (28d)

⇨ 於此，說〔它的〕因：於所取不存在時，執取彼（所取）者（能取）〔也〕不〔存在〕。

藏：འདི་ཉིད་དུ་གཏན་ཚིགས་སྨོས་པ; གཟུང་བ་མེད་པས་དེ་འཛིན་མེད།།[28d] ཅེས་བྱའོ།།

[93] ཐ་མ་ལ PN：　ཐ་མལ་ D：ཐ་མལ་པ་དང་། ལ་ Mbh.

梵：grāhye sati grāhako bhavati na tu grāhyābhāva iti | grāhyābhāve grāhakābhāvam api pratipadyate | na kevalaṃ grāhyābhāvam |

⇨ 也就是當所取存在時，能取〔也〕存在，但是所取不存在時，〔能取也〕不〔存在〕。於所取不存在時，也〔就能〕理解能取不存在，而不只是所取不存在。

藏：གཟུང་བ་ཡོད་ན་འཛིན་པར་འགྱུར་ཏེ། གཟུང་བ་མེད་ན་མ་ཡིན་ནོ།། གཟུང་བ་མེད་ན་འཛིན་པ་མེད་པར་ཡང་རྟོགས་པར་འགྱུར་གྱི། གཟུང་བ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་ནི་མ་ཡིན་ནོ།།

梵：evaṃ hi (Tvbh_138) samasamālambyālambakaṃ nirvikalpaṃ lokottaraṃ jñānam utpadyate | grāhyagrāhakābhiniveśānuśayāḥ prahīyante svacittadharmatāyāṃ ca cittam avasthitaṃ bhavati |

⇨ 如是，所緣和能緣平等平等的無分別出世間智生起，執著於所取和能取的諸隨眠被斷除，而心安住於自心的法性中。

藏：དེ་ལྟར་ན་དམིགས་པར་བྱ་བ་དང༌། དམིགས་པར་བྱེད་པ་ལ་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པས་མཉམ་པ་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་འབྱུང་སྟེ། གཟུང་བ་དང་འཛིན་པར་མངོན་པར་ཞེན་པའི་བག་ལ་ཉལ་སྤོང་ཞིང་རང་གི་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་ཡང་སེམས་གནས་པར་འགྱུར་རོ།།

《調伏天釋疏》

[D060a1；P065a7；N069b6；C059b7；G083b3]

藏：འོག་མ་དང་མཚམས་སྦྱོར་བའི་དོན་དུ་གཞན་གྱིས་དྲི་བའི་ཕྱིར། ནམ་ཞིག་ན་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་འཛིན་པ་སྤངས་ཤིང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་ཤེས་པ་ཡང་རྣམ་པར་ཤེས་པ་འཛིན་པ་མ་ལོག་ཅིང་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ལ་ཡང་མི་གནས་པ་དེའི་ཚེ། ནམ་ཞིག་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་འཛིན་པ་སྤོང་བར་འགྱུར་བ་དང་། ནམ་ཞིག་ན་ཆོས་ཉིད་ལ་སེམས་གནས་པར་འགྱུར་བ་བརྗོད་དགོས་སོ་སྙམ་པ་ལ། གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བས། ནམ་ཞིག་ཤེས་པས་དམིགས་པ་རྣམས(28a)་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གང་གི་ཚེ་དམིགས་པ་ཡོངས་སུ་བསལ་ནས་སེམས་ལས་ཕྱི་རོལ་དུ་རྣམ་པར་ཤེས་པས་མི་དམིགས་པ་དེའི་ཚེ། སེམས་དེ་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ལ་གནས(28c)་པ་ཡིན་ཏེ། འདི་ལྟར་གཟུང་བ་མེད་ན་འཛིན་པའང་མེད་དོ་ཞེས་བསྡུས་ཏེ་མདོར་བྱས་པའི་དོན་ཏོ།།

⇨ 為了接續後面，因此其他〔人〕問，所以〔安慧〕說：「於何時斷除識之執取，而且」等等。也就是如果知道如此也不止息識的執取，並且也不安住於唯識性，那個時候，關於思惟：必須說：何時斷除識的執取呢？以及何時心安住於法性中呢？宗義論者（世親）說：「在智於所緣完全都無感知（無所得）時（K.28a）」等等。在完全地斷除感知（所緣）之後，識（རྣམ་པར་ཤེས་པ）於心之外無感知（無所得），那個時候，彼心是「安住於唯識（vijñaptimātra）（K.28c）」。為什麼呢？因為於無所取之時也無能取，是略詮的意思。

藏：འགྲེལ་པ་བྱེད་པས་རྒྱ་ཆེར་བསྟན་པའི་ཕྱིར། གང་གི་ཚེ་བསྟན་པ་ལ་དམིགས་པ་དང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གང་གི་ཚེ་བསྟན་པ་ལ་སོགས་པ་ལ་དམིགས་པའི་སེམས་ལས་ཕྱི་རོལ་གྱི་

རྣམ་པར་ཤེས་པས་མི་མཐོང་མི་འཛིན་ཅིང་མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་ལ། གལ་ཏེ་དེ་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་མཐོང་སྟེ་མི་དམིགས་ཀྱང་། དམུས་ལོང་བཞིན་དུ་མཐུ་མེད་པ་ནི་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཚེ་རྣམ་པར་ཤེས་པའི་འཛིན་པ་སྤངས་ཤིང་། སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་ཡང་སེམས་གནས་པ་ཡིན་ནོ།།

⇨ 註釋家（安慧）為了詳細地說明，因此說：「凡是緣於教義時」等等。也就是凡是緣於心之外的識，不執著不見，也〔不執著〕不取。又，但是如果如實地觀見後無感知（無所得），那麼不是如同生盲的人沒有〔看東西的〕功能，那個時候，斷除識（vijñāna）的執取，也就是心安住於心法性中。

藏：རྣམ་པར་ཤེས་པའི་སྒྲ་ནི་འདིར་ཞེན[94]་པ་ལ་བྱའོ།། འཛིན་པའི་སྒྲ་ནི་མངོན་པར་ཞེན་པ་ལ་བྱ་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་དེའི་ཚེ་ན་འཛིན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་སྤངས་སོ་ཞེས་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ།།

⇨ 將識（vijñāna）這個詞視為執取於彼。將執取這個詞視為執著（abhiniveśa），因此，在那個時候，顯示「斷除執著於能取」。

[D060A；P065b6；N070a5；C060a5；G084a3]

藏：ཅིའི་ཕྱིར་དེའི་ཚེ་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་ལ་སེམས་གནས་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། འདིར་གཏན་ཚིགས[95]་སྨོས་པ། གཟུང་བ་མེད་ཅེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། དེ་དགྲོལ་བའི་ཕྱིར།[96] <u>གཟུང་བ་ཡོད་</u>

94 འཛིན PNG: ཞེན DC.

95 ཚིགས DNCG : ཚིག P.

96 ། DNCG : om. P.

ན་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་གཟུང་བ་ཡོད་ན་ནི་འཛིན་པར་འགྱུར་གྱི། གཟུང་བ་མེད་ན་ནི་མ་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་གཟུང་བ་མེད་ན་འཛིན་པ་ཡང་མེད་པར་རྟོགས་[97]ཀྱི།[98] གཟུང་བ་མེད་པ་འབའ་ཞིག་ཏུ་རྟོགས[99]་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ།།

⇨ 如果問為什麼心安住於心之法性呢？於此說明原因，所以〔安慧〕說：「無所取」等等。為了解釋彼，所以〔安慧〕說：「於有所取時」等等。也就是如是於有所取時，有能取，但是，於無所取時，無〔能取〕。因此，通達於無所取時，也無能取，但是，不是完全地通達無所取。

藏：གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་རྣམ་པར་བཞིག་པས་ཡོན་ཏན་ཅི་ཞིག་འཐོབ་སྙམ་པ་ལ། དེ་ལྟར་ན་དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། དེ་ལྟར་ན་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་རྣམ་པར་བཞིག་པར་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ། དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་།[100] དམིགས་པར་བྱེད་པ་ལ་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པས་མཉམ་པ་ཉིད་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་འབྱུང་སྟེ། གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པའི་བག་ལ་ཉལ་ཡང་སྤོང་ཞིང་། རང་གི་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སེམས་གནས་པར་འགྱུར་རོ།།

⇨ 因為消滅所取和能取，所以想獲得什麼功德呢？〔安慧〕說：「如是所緣和」等等。也就是如是消滅所取和能取時，因為對於所緣和能緣無分別，所以是平等性之出世間智生起，而執著於所取和能取之隨眠也斷除，因此，心安住於

---

97 རྟགས PNG : རྟོགས DC.

98 ། DC : om. PNG.

99 རྟོག PNG : རྟོགས DC.

100 ། DC : om. PNG.

自己的心之法性也就是所謂的「唯識性」中。

藏：དམིགས་པར་བྱ་བ་དང་དམིགས་པར་བྱེད་པ་མཉམ་པས་མཉམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཏེ། ཇི་ལྟར་དམིགས་པར་བྱ་བ་ལ་རྣམ་པར་མི་རྟོག་ཅིང།[101] མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་པ་དེ་བཞིན་དུ། དམིགས་པར་བྱེད་པ་ལ་ཡང་རྣམ་པར་མི་རྟོག་ཅིང། མངོན་པར་ཞེན་པ་མེད་ཅེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ། མཉམ་པས་མཉམ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཤིན་ཏུ་མཚུངས་པ་ལ་བྱའོ།།

⇨ 所謂「所緣和能緣平等平等」是出世間智，也就是對於所緣無分別且不執著，同樣地，對於能緣也無分別且不執著的意思。將所謂「平等平等」視為極度等同。

3. 見道(通達位)、4. 勝進道(修道)、5. 果圓滿(究竟道)

K.29, K.30

《安慧釋》

梵：yadaivaṃ vijñaptimātratāyāṃ cittam avasthitaṃ bhavati tadā kathaṃ vyapadiśyata ity āha |

⇨ 如是，如果在心住於唯識性（vijñaptimātratā）時，應如何說呢？因此說：

藏：གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་སེམས་གནས་པར་གྱུར་པ་དེའི་ཚེ། ཇི་སྐད་ཅེས་

101 | DC : om. PNG.

བྱ་[102]ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར།

梵：**acitto 'nupalambo 'sau jñānaṃ lokottarañ ca tat |**
āśrayasya parāvṛttir dvidhādauṣṭhulyahānitaḥ || 29

⇨ 彼是無心[103]、無感知（無得），因此彼是出世間智，
是所依的轉換，因為二種粗（麁）重之棄捨故。

漢（玄奘）：

無得不思議　是出世間智
捨二麁重故　便證得轉依[104]

漢（真諦）：

是名「無所得」，「非心」、非境。是智名「出世無分別智」，即是境智無差別，名如如智。亦名「轉依」，捨生死依，但依如理故，「粗重及執二俱盡故」，粗重即分別性，執即依他性，二種俱盡也。

---

102 Mbh reads cas bya (i.e., omitting e-vowel on ces).

103 此處梵文 acitta，譯為「無心」，藏譯也是「སེམས་མེད」，但是在玄奘所翻譯的漢譯中卻為「不思議」。而因為在第三十頌中，「不思議」又出現了一次，所以此處還是「無心」比較恰當。而且下面安慧自己也解釋了：grāhakacittābhāvād grāhyārthānupalambhāc **cācitto 'nupalambho 'sau** | (29a)（因為能取的心不存在，和所取的境無感知（無所得）故，所以彼是無心、無感知（無所得）。(29a)）能取的心不存在，所以是「無心」。真諦翻「非心」也不是那麼適合。

104 《唯識三十論頌》，CBETA, T31, no. 1586, p. 61b18-19。

藏：དེ་ནི་སེམས་མེད་མི་དམིགས་པ།། འཇིག་རྟེན་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་དེ།།

གནས་ཀྱང་གཞན་དུ་གྱུར་པ་སྟེ།། གནས་ངན་ལེན་གཉིས་སྤངས་པས་སོ།། 29

梵：**sa evānāsravo dhātur acintyaḥ kuśalo dhruvaḥ |**
sukho vimuktikāyo 'sau dharmākhyo 'yaṃ mahāmuneḥ || 30

⇨ 彼是無漏界[105]、不思議、善、堅固，
彼是安樂、解脫身，此名為大牟尼之法〔身〕。

漢（玄奘）：

此即無漏界　不思議善常
安樂解脫身　大牟尼名法[106]

漢（真諦）：

是名「無流界」，是名「不可思惟」，是名「真實善」，是名「常住果」，是名「出世樂」，是名「解脫身」。於三身中即「法身」。

藏：དེ་ཉིད་ཟག་པ་མེད་དང་དབྱིངས།། བསམ་མི་ཁྱབ་དང་དགེ་དང་བརྟན།།

དེ་ནི་བདེ་བ་རྣམ་གྲོལ་སྐུ།། ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཞེས་བྱ།། 30

梵：iti | tad anena ślokadvayena darśanamārgam ārabhya

---

105 此處梵文是anāsravo dhātur，而藏文是ཟག་པ་མེད་དང་དབྱིངས

106 《唯識三十論頌》，CBETA, T31, no. 1586, p. 61b22-23。

uttaraviśeṣagatyā phalasaṃpattir udbhāvitā vijñaptimātratāpraviṣṭayoginaḥ |

⇨ 此〔處〕，以此二偈頌，〔顯示〕悟入唯識性的瑜伽行者，開始於見道，透過勝進道（修道），而生起果圓滿。[107]

藏：#ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གཉིས་ཀྱིས་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་ཞུགས་པའི་རྣལ་འབྱོར་པའི་མཐོང་བའི་ལམ་ལ་བརྟེན་ཏེ། གོང་ནས་གོང་དུ་ཁྱེ་བྲག་ཏུ་འགྲོ་བས་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་བསྟན་ཏོ།།

梵：tatra grāhakacittābhāvād grāhyārthānupalambhāc **cācitto 'nupalambho 'sau** | (29a)

⇨ 於此，因為能取的心不存在，和所取的境無感知（無所得）故，所以彼是無心、無感知（無所得）。(29a)

藏：དེ་ལ་འཛིན་པའི་སེམས་མེད་པ་དང། གཟུང་བའི་དོན་མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར། <u>དེ་ནི་སེམས་མེད་མི་དམིགས་པ</u>།།[29a]ཞེས་བྱའོ།།

---

107 此處說法和《成唯識論》有點出入。《成唯識論》中第二十六到三十頌，五個偈頌各配一位，如：「《成唯識論》：「初資糧位其相云何？頌曰：26乃至未起識，求住唯識性，於二取隨眠，猶未能伏滅。」，「次加行位其相云何？頌曰：27現前立少物，謂是唯識性，以有所得故，非實住唯識。」，「次通達位其相云何？頌曰：28若時於所緣，智都無所得，爾時住唯識，離二取相故。」，「次修習位其相云何？頌曰：29無得不思議，是出世間智，捨二麁重故，便證得轉依。」，「後究竟位其相云何？頌曰：30此即無漏界，不思議善常，安樂解脫身，大牟尼名法。」(CBETA 2023.Q3, T31, no. 1585, p. 48b20-57a12)」。

梵：(**Tvbh140**)anucitatvāl loke samudācārābhāvān nirvikalpatvāc ca lokād uttīrṇam iti

jñānaṃ lokottarañ ca tad iti | (29b)

⇨ 因為不熟悉（不相應），所以於世間不現行，以及因為是無分別狀態，所以從世間超出，因此，〔說〕：「彼是出世間智」(29b)。

藏：འཇིག་རྟེན་ན་འདྲིས་པར་མ་བྱས་པ་དང་ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བ་མེད་པ་དང༌། རྣམ་པར་མི་རྟོག་པ་དང༌། འཇིག་རྟེན་ལས་རྒལ་བའི་ཕྱིར། འཇིག་རྟེན་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་དེ།།[29b]ཞེས་བྱའོ།།

梵：tasya **jñāna**sya anantaraṃ āśrayasya parāvṛttir bhavatīti jñāpanārtham āha | **āśrayasya parāvṛttir iti** | (29c)

⇨ 為了使知道：彼智之後立刻是所依之轉換，而說：「所依之轉換」(29c)。

藏：ཡེ་ཤེས་དེའི་འོག་ཏུ་གནས་གྱུར་པ་བསྟན་པའི་ཕྱིར།

གནས་ཀྱང་གཞན་དུ་གྱུར་པ་སྟེ།།[29c]ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ།།

梵：**āśrayo** 'tra sarvabījakam ālayavijñānam | tasya **parāvṛttir** yā dauṣṭhulyavipākadvayavāsanābhāvena nivṛttau satyāṃ karmaṇyatādharmakāyādvayajñānabhāvena parāvṛttiḥ |

⇨ 「所依」，在此，是指具有一切種子的阿賴耶識。彼（所依）之轉換，即是透過粗（麁）重、異熟、二〔取〕習氣的存在確實地止息時，而有調柔性、法身、無二之智的存

在之轉換。

藏：གནས་ནི་འདིར་ཀུན་གཞི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ས་བོན་ཐམས་ཅད་པའོ།། དེ་གྱུར་པ་ནི་གང་གནས་ངན་ལེན་དང་། རྣམ་པར་སྨིན་པ་དང་། གཉིས་ཀྱི་བག་ཆགས་ཀྱི་དངོས་པོ་ལོག་ན་ལས་སུ་རུང་བ་དང་། ཆོས་ཀྱི་སྐུ་དང་། མི་གཉིས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་དངོས་པོར་གྱུར་པའོ།།

梵：sā punar **āśrayaparāvṛttiḥ** kasya prahāṇāt prāpyate | ata āha | **dvidhādauṣṭhulyahānitaḥ** | (29d)

⇨ 又，彼所依之轉換因為斷除什麼而得呢？因此說：「二種粗（麁）重之棄捨故」（29d）。

藏：གནས་གྱུར་པ་དེ་ཡང་གང་སྤངས་པས་ཐོབ་པར་འགྱུར་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར།

གནས་ངན་ལེན་གཉིས་སྤངས་པས་སོ།།[29d]ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ།

梵：**dvidhe**ti kleśāvaraṇadauṣṭhulyaṃ jñeyāvaraṇadauṣṭhulyañ ca | **dauṣṭhulyam** āśrayasyākarmaṇyatā | tat punaḥ kleśajñeyāvaraṇayor bījam |

⇨ 所謂「二」，是指煩惱障粗（麁）重和所知障粗（麁）重。粗（麁）重是指所依之不調柔的狀態，彼也是煩惱障和所知障之種子。

藏：གཉིས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པའི་གནས་ངན་ལེན་དང་། ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་གནས་ངན་ལེན་ནོ།། གནས་ངན་ལེན་ནི་གནས་ལས་སུ་མི་རུང་བ་ཉིད་དེ། དེ་ཡང་ཉོན་མོངས་པ་དང་། ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་ས་བོན་ནོ།།

梵：sā punar **āśrayaparāvṛttiḥ** śrāvakādigatadauṣṭhulyahānitaś ca prāpyate yad āha **vimuktikāya** iti | (30c)

⇨ 又，彼所依之轉換，因為是處於聲聞等狀態〔的人〕斷除粗（麁）重，而獲得，所以，彼說為：「解脫身」（30c）。

藏：གནས་གྱུར་པ་དེ་ཡང་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པ་ལ་ཡོད་པའི་གནས་ངན་ལེན་སྤངས་པས་ཐོབ་པར་འགྱུར་བ་ཉི་གང། རྣམ་གྲོལ་སྐུ་[30c]ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་སོ།།

梵：bodhisattvagatadauṣṭhulyahānitaś ca prāpyate yad āha **dharmākhyo 'yaṃ mahāmuner iti** | (30d)

⇨ 以及因為處於菩薩狀態〔的人〕斷除粗（麁）重，而獲得，所以彼說為：「此名為大牟尼之法〔身〕」（30d）。

藏：བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཡོད་པའི་གནས་ངན་ལེན་སྤངས་པས་ཐོབ་པར་འགྱུར་བ་ཉི་གང། ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཞེས་བྱ།།[30d]ཞེས་བྱ་བ་སྨོས་ཏེ།

梵：dvidhā āvaraṇabhedena sottarā niruttarā cāśrayaparāvṛttir uktā |

⇨ 以〔斷除〕兩種障礙的差別，說明所依的轉換有有上和無上。

藏：སྒྲིབ་པ་རྣམ་པ་གཉིས་སྤངས་པའི་བྱེ་བྲག་གིས་གནས་གྱུར་བ་བླ་ན་ཡོད་པ་དང། བླ་ན་མེད་པར་བསྟན་ཏོ།།

梵：atra gāthā |

jñeyam ādānavijñānaṃ dvayāvaraṇalakṣaṇam |

sarvabījaṃ kleśabījaṃ bandhas tatra dvayor dvayoḥ ||

⇨ 於此，偈云[108]：「應該知道阿陀那識有二種障礙相－一切種子和煩惱種子，此中，於二（聲聞和菩薩）有二種束縛。」

藏：འདིར་ཚིགས་སུ་བཅད་པ།

ལེན་པའི་རྣམ་ཤེས་སྒྲིབ་གཉིས་ཀྱི།། མཚན་ཉིད་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱ།།

ཉོན་མོངས་ས་བོན་ཀུན་ས་བོན།། དེར་ནི་གཉིས་ལ་གཉིས་འཆིང་ངོ་།།

梵：iti | dvayor iti śrāvakabodhisattvayoḥ | ādyasya kleśabījaṃ itarasya dvayāvaraṇa-bījaṃ tadudghātāt sarvajñatāvāptir bhavatīti |

⇨ 「於二」是於聲聞和菩薩。最初的（聲聞）是煩惱種子，另外的（菩薩）是二障種子，因為滅除彼（二障種子），所以證得一切智。

NTU Digital Library of Buddhist Studies

108《六門教授習定論》：「應知執受識， 是二障體性，惑種一切種， 由能縛二人。」(CBETA 2019.Q3, T31, no. 1607, p. 774b4-5)。世親解釋：《六門教授習定論》：「應知執受識是二障體性，識者即是阿賴耶識。執受者是依止義，謂是煩惱、所知二障體性。此復云何？惑種即是煩惱障自性，一切種即是所知障自性。又一切種者，即是二障種子，能縛二人，煩惱障種子能縛聲聞、一切種子能縛菩薩，由與聲聞、菩薩為繫縛故。」(CBETA 2019.Q3, T31, no. 1607, p. 774b13-19)。

藏：གཉིས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཉན་ཐོས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའོ།། སྔ་མ་ལ་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་ས་བོན་ནོ།། ཅིག་ཤོས་ལ་ནི་སྒྲིབ་པ་གཉིས་ཀྱི་ས་བོན་ཏེ། དེ་དག་བཅོམ་པས་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ།།

梵：(**Tvbh_142**) **sa evānāsravo dhātur iti** (30a)
sa evāśrayaparāvṛttirūpaḥ | **anāsravo dhātur** ity ucyate nirdauṣṭhulyatvāt | sarvāsravavigata ity **anāsravaḥ** | āryadharmahetutvād **dhātuḥ** | hetvartho hy atra dhātuśabdaḥ |

⇨ 「此即無漏界」(30a)，即是彼轉依之相（本質），說為「無漏界」。因為無粗（麁）重故。所謂「無漏」是離一切漏。因為是聖法因（āryadharma-hetutva），所以是「界」。因為「界」這個詞在這裡是因的意思。

藏：<u>དེ་ཉིད་ཟག་པ་མེད་དང་དབྱིངས</u>།།[30a]ཞེས་བྱ་བ་ནི་གནས་གྱུར་པའི་རང་བཞིན་དེ་ཉིད་ཟག་པ་མེད་པ་དང་དབྱིངས་ཞེས་བྱ་སྟེ། གནས་ངན་ལེན་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།། ཟག་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བས་ཟག་པ་མེད་པའོ།། འཕགས་པའི་ཆོས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་པས་དབྱིངས་སོ།། དབྱིངས་ཀྱི་སྒྲ་ནི་འདིར་རྒྱུའི་དོན་ཏོ།།

梵：**acintyas** tarkāgocaratvāt pratyātmavedyatvād dṛṣṭāntābhāvāc ca | **kuśalo**。viśuddhālambanatvāt kṣematvād anāsravadharmamayatvāc ca | **dhruvo** nityatvād akṣayatayā | **sukho** nityatvād eva yad anityaṃ tad duḥkhaṃ ayaṃ ca nitya iti tasmāt sukhaḥ | kleśāvaraṇaprahāṇāc chrāvakāṇāṃ **vimuktikāyaḥ** |

⇨ 「不思議」，是因為不是尋思的境界故，自內證故，以及無可譬喻故。「善」，是因為以清淨為所緣故，安穩故，以及無漏法所成故。「堅固」，是因為常故，以及無盡故。「安樂」，是因為常故，凡是無常即是苦，而此是常，因此是樂。因為斷除煩惱障，所以有諸聲聞的「解脫身」。

藏：<u>བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་</u>ནི་རྟོག་གེའི་སྤྱོད་ཡུལ་མ་ཡིན་པ་དང༌། སོ་སོ་རང་གིས་རིག་པ་དང༌། དཔེ་མེད་པའི་ཕྱིར་རོ།། <u>དགེ་བ་</u>ནི་རྣམ་པར་དག་པའི་དམིགས་པའི་བདེ་བ་དང༌། ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།། <u>བརྟན་པ་</u>ནི་རྟག་པ་དང་མི་ཟད་པའི་ཕྱིར་རོ།། <u>བདེ་བ་</u>ནི་རྟག་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཏེ། གང་མི་རྟག་པ་དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་བའོ།། འདི་ནི་རྟག་པ་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་བདེ་བའོ།། ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པ་སྤངས་པས་ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་སྐུའོ།།

梵：sa eva āśrayaparāvṛttilakṣaṇo **dharmākhyo** 'py ucyate **mahāmuner** bhūmipāramitābhāvanayā kleśajñeyāvaraṇaprahāṇāt | āśrayaparāvṛttisamudāgamān **mahāmuner dharmakāya** ity ucyate | saṃsārāparityāgāt tadanupasaṃkleśatvād bodhisattvānāṃ sarvadharmavibhutvalābhataś ca **dharmakāya** ity ucyate | **mahāmuner** iti para-mauneyayogād buddho bhagavān mahāmunir iti ||

⇨ 彼所依之轉換的相，也說為「名為大牟尼之法〔身〕」。因為透過〔十〕地、〔十〕波羅蜜的修習，而斷除煩惱障和所知障故。因為證得所依之轉換，所以說為「大牟尼之法身」。諸菩薩，因為不棄捨輪迴故，不被彼（輪迴）雜染

故，以及於一切法得自在故，所以說為「法身」。所謂「大牟尼」，是因為與最高的寂默相應，所以佛、世尊是「大牟尼」。

藏：གནས་གྱུར་པའི་མཚན་ཉིད་དེ་ནི་ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་སྟེ། ས་དང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བསྒོམས་ནས་ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་སྤངས་པས་གནས་གྱུར་པ་ཡང་དག་པར་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་ཐུབ་པ་ཆེན་པོ་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱའོ།། འཁོར་བ་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་ཞིང་དེས་ཉོན་མོངས་པ་མེད་པ་དང་། ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དབང་འབྱོར་བ་ཐོབ་པའི་ཕྱིར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱའོ།། ཐུབ་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཐུབ་པའི་མཆོག་དང་ལྡན་པས་སངས་རྒྱས་བཅོམ་ལྡན་འདས་ནི་ཐུབ་པ་ཆེན་པོའོ།།

《調伏天釋疏》

[D060b4；P066a4；N070b4；C060b3；G084b4]

藏：འོག་མ་དང་མཚམས་སྦྱར་བའི་དོན་དུ་དྲི་བའི་ཕྱིར། གལ་ཏེ་དེ་ལྟར་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གང་གི་ཚེ་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་རྣམ་པར་བཤིག་ནས།[109] རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་སེམས་གནས་པ་དེའི་ཚེ། སེམས་དེ་ལ་ཇི་སྐད་ཅེས་བྱ་ཞེ་ན། གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བས། དེ་ནི་སེམས་མེད་མི་དམིགས་པ(29a)།།[110] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། སེམས་མེད་པ་དང་མི་དམིགས་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་དང་། གནས་གྱུར་བ་དང་། ཟག་པ་མེད་པའི་དབྱིངས་དང་། བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་དང་། དགེ་བ་དང་།[111] བརྟན་[112]པ་དང་།[113] བདེ་བ་དང་། རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་སྐུ་དང་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་

109 ། DC : om. PNG.

110 ।। DC : om. PNG.

111 ། DC : om. PNG.

བྱའོ་ཞེས་བསྡུས་ཏེ་མདོར་བྱས་པའི་དོན་ཏོ།།

⇨ 為了接續後面，因此問，所以〔安慧〕說：「如是如果於唯識性」等等。也就是如果在消滅了所取和能取之後，而心安住於唯識性時，關於彼心應該說什麼呢？宗義論者（世親）說：「彼無心、無得」等等。也就是所謂「無心、無得、出世間智、轉依、無漏界、不思議、善、堅固、安樂、解脫身、法身」是簡略解釋的意思。

藏：འགྲེལ་པ་བྱེད་པས་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་གཉིས་ཀྱིས་བསྡུས་པའི་དོན་བསྟན་པའི་ཕྱིར།[114] ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གཉིས་ཀྱིས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། ཚིགས་སུ་བཅད་པ་འདི་གཉིས་ཀྱིས་རྣམ་པར་རིག་པ་ཙམ་ཉིད་ལ་ཞུགས་པའི་རྣལ་འབྱོར་པའི་མཐོང་བའི་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས། གོང་ནས་གོང་དུ་བྱེ་བྲག་ཏུ་འགྲོ་བས་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་བསྟན་ཏོ།། སེམས་མེད་པ་[115]དང་།[116] མི་དམིགས་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་སོགས་པ་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་ཚེའོ།། གནས་གྱུར་པ་ལ་སོགས་པ་ནི་གོང་ནས་གོང་དུ་བྱེ་བྲག་ཏུ་འགྲོ་བའོ[117]།། སྐུ་གཉིས་ནི་འབྲས་བུ་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པའོ།།

⇨ 註釋家（安慧）為了解釋兩個偈頌所含攝的意義，而說：「以此二偈頌」等等。以此二偈頌，顯示開始於進入唯識

---

112 བརྟེན DC : བརྟན PNG. 此處應是堅固（dhruva）的意思，所以應更改為北京版和那塘版的བརྟན。

113 । DC : om. PNG.

114 । DC : om. PNG.

115 མེད་པ DPGC : མེད་པར་ N.

116 । DC : om. PNG.

117 འགྲོ་བའོ DC : འགྲོའོ PNG.

性之瑜伽行者的見道後，經由展轉（漸漸增勝的）勝進〔道〕，而圓滿果。無心、無感知（無得）、出世間智等是見道位。轉依等（無漏界、不思議、善、堅固、安樂）是展轉（漸漸增勝的）勝進〔道〕（修道）。二身（解脫身和法身）是果圓滿。

K.29

(1) 無心

[D060b4；P066b2；N071b2；C060b3；G085a3]

藏：སེམས་ཉིད་ནི་རྟོགས་པ་ཡིན་ན[118]་དེ་སེམས་མེད་པ་དང་།[119] མི་དམིགས་པ་ཞེས་ཇི་སྐད་དུ་བྱ་སྟེམ་པ་ལ། <u>དེ་ལ་འཛིན་པའི་སེམས་མེད་</u>ཅེས[120]་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་སེམས་དེ་ལ་འཛིན་པའི་སེམས་གཞན་མེད་པས།[121] དེའི་ཕྱིར་སེམས་མེད་པའོ།།

⇨ 關於思考如同：「當心性是覺時，彼是無心和無得」，而〔安慧〕說：「於彼，無能取之心」等等。也就是因為於彼出世間的心不是其他能取的心，所以是「無心」。

(2) 無感知（無得）

藏：འདི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་སེམས་དེས་གཟུང་བ་ཅི་ཡང་མི་དམིགས་པས། དེའི་ཕྱིར་

---

[118] ཡིན་ན་ DPC: ཡིན་དོན་ G.

[119] ། DC : om. PNG.

[120] ཅེས DC(?) : ཞེས PNG.

[121] ། DC : om. PNG.

མི་དམིགས་པའོ།།

⇨ 因為彼出世間之心完全無法緣所取，所以是「無感知（無得）」。

(3) 出世間智

藏：འོ་ན་ཅིའི་ཕྱིར[122]་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཞེས་བྱ་སྙམ་པ་ལ། འཇིག་རྟེན་འདྲིས་པར་མ་བྱས་པ།།[123] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་འདྲིས་པར་མ་བྱས་ཏེ། མ་གོམས་པ་དང་། འདི་ལྟར་ཡང་འཇིག་རྟེན་ན་[124]ཀུན་ཏུ་འབྱུང་བ་མེད་པ་དང་། འདི་ལྟར་ཡང་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པས། དེའི་ཕྱིར་འཇིག་རྟེན་ལས་བརྒལ་བ་སྟེ།[125] དེ་བས་ན་འཇིག་རྟེན་ལས་བརྒལ་བའི་ཕྱིར།།[126] འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་སོ།།

⇨ 那麼關於為什麼稱為「出世間」的想法，〔安慧〕說：「不使熟悉世間」等等。也就是因為不使熟悉，所以不串習，以及如是也於世間不現行。因為也無分別，所以是從世間超出。而因為是從世間超出，所以是「出世間智」。

(4) 轉依

藏：གནས་གྱུར་པ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། ཡེ་ཤེས་དེའི་འོག་ཏུ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཡེ་ཤེས་དེའི་འོག་ཏུ་གནས་འགྱུར་བས། དེའི་ཕྱིར་གནས་གྱུར་

---

122 ། N：om. DPGC.

123 །། DC：om. PNG.

124 འཇིག་རྟེན་ན DNGC：-ན P.

125 +དེ་བས་ན་འཇིག་རྟེན་ལས་བརྒལ་བ་སྟེ། N：om. DPGC.

126 ।། D：om. PNGC(?).

བའི་[127]རྗེས་དེ་ཉིད་བརྗོད་དོ།། གནས་ནི་གང་ཡིན་འགྱུར་བ་ནི་གང་ཡིན་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་གནས་ཀུང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པས་སོ།། སྐབས་འདིར་ནི་གནས་ཀྱི་སྒྲ་ཀུན་གཞིའི[128]་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ས་བོན་དང་བཅས་པ་ལ་བྱ་བར་བལྟའོ[129]།།

⇨ 為了說明轉依，〔安慧〕說：「彼智之後」等等。也就是因為於彼出世間智之後，轉所依，因此以轉依這個詞，說明〔心的〕自性。如果問所依是什麼呢？轉換是什麼呢？因此〔安慧說〕：「所依」等等。於此部分，將所依這個詞視為具有種子的阿賴耶識。

[D061A7；P066b8；N071b1；C061a5；G085b3]

藏：གནས་རྣམ་པ་དེ་ལྟ་བུའི་གནས་ངན་ལེན་གྱི་ངོ་བོ་དང་། རྣམ་པར་སྨིན་པའི་ངོ་བོ་དང་། གཟུང་བ་དང་འཛིན་པ་གཉིས་སུ་སྣང་བའི་ངོ་བོ་ལོག་པར་གྱུར་ན། གོ་རིམས་བཞིན་དུ་ལས་སུ་རུང་བའི་ངོ་བོ་དང་། ཆོས་སྐུའི་ངོ་བོ་དང་།[130] མི་གཉིས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ངོ་བོར་གྱུར་པ་དེ་ནི་གནས་གྱུར་པ་ཞེས་བྱའོ།།[131]

⇨ 如果如彼行相的所依之粗（麁）重的自性、異熟的自性，以及顯現為所取和能取二種之自性止滅時，那麼就會如其次第，生起調柔的自性、法身的自性、以及無二之智的自性，彼稱為「轉依」。

---

127 གྱུར་བའི DC : འགྱུར་བའི PNG.

128 ཀུན་གཞིའི DC : ཀུན་གཞི PNG.

129 བལྟའོ D : ལྟའོ PNG.

130 । DC : om. PNG.

131 ।། DPGC : । N.

藏：གནས་ངན་ལེན་ལོག་ན་ལས་སུ་རུང་བའི་དངོས་པོར་འགྱུར་རོ།། རྣམ་པར་སྨིན་པ་ལོག་ན་ཆོས་ཀྱི་སྐུར་འགྱུར་རོ།། གཉིས་སུ་སྣང་བ་ལོག་ན་གཉིས་སུ་[132]མེད་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་དངོས་པོར་འགྱུར་རོ།། གནས་ངན་ལེན་གྱི་སྒྲ་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་ས་བོན་ཏེ།[133] ལས་སུ་[134]མི་རུང་བ་ལ་བྱའོ།།

⇨ 如果轉化[135]粗（麁）重，則成為調柔的事物（vastu）。如果轉化異熟，則成為法身。如果轉化顯現為二〔取〕，則成為無二〔取〕之智的事物。將「粗（麁）重」這個詞視為煩惱的種子，而且不調柔。

藏：གཉིས་སུ་[136]སྣང་བའི་སྒྲ་ནི་གཟུང་བ་དང་།[137] འཛིན་པར་སྣང་བ་ལ་བྱའོ།། གཉིས་སུ་[138]མེད་པའི་སྒྲ་ནི་རྣམ་པར་མི་རྟོག་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་བྱའོ།། འདི་ཇི་ལྟར་འཐོབ་ཅེ་ན། དེའི་ཕྱིར། གནས་གྱུར་པ་དེ་ཡང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གནས་གྱུར་པ་ཞེས་གང་བཤད་པ་དེ་གང་སྤངས་ན་འཐོབ་པརའགྱུར་བ་བརྗོད་དགོས་སོ།།

⇨ 將顯現為二這個詞視為顯現為所取和能取。將無二這個詞視為無分別智。如果問如何獲得這個呢？因此，〔安慧〕說：「彼轉依」等等。也就是凡是解說「轉依」 斷除彼（二粗（麁）重），必需說證得。

---

132 གཉིས་སུ DC : om. PN : གཉིསུ G.

133 ། DC : om. PNG.

134 ལས་སུ་ DPNC(?) : ལསུ་ G.

135 ལོག是ལྡོག་པ的過去式和命令式。有轉變和顛倒的意思。

136 གཉིས་སུ D. : གཉིས་ PNG.

137 ། DC : om. PNG.

138 གཉིས་སུ DC. : གཉིས་ PNG.

藏：གྲུབ་པའི་མཐའ་སྨྲ་བས། གནས་ངན་ལེན་གཉིས་སྤངས་པས་སོ(29d)||[139] ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། གནས་ངན་ལེན་རྣམ་པ་གཉིས་སྤངས་ན་དེ་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ།།

⇨ 宗義論者（世親）說：「因為斷除二種粗（麁）重(29d)」等等。如果斷除二種粗（麁）重則將獲得彼。

藏：རྣམ་པ་གཉིས་བསྟན་པའི་ཕྱིར། གཉིས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པའི་གནས་ངན་ལེན་དང་། ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་གནས་ངན་ལེན་ནི་འདིར་གནས་ངན་ལེན་གཉིས་སུ[140]་བཞེད་དོ།།

梵[141]：...[prāpya]te/ dvaividhyaṃ darśayann āha/ **dvidhe**ty ādi/ kleśāvaraṇadauṣṭhulyaṃ jñeyāvaraṇadauṣṭhulyaṃ cātra dvividhaṃ dauṣṭhulyam abhipretam/

⇨ 為了顯示二種，所以〔安慧〕說：「所謂『二』」等等。也就是煩惱障的粗（麁）重和所知障的粗（麁）重，於彼，說二種粗（麁）重。

藏：གནས་ངན་ལེན་ཞེས[142]་བྱ་བ་འདི་ཅི་ཞིག་སྙམ་པ་ལ། གནས་ངན་ལེན་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་

---

139 || DC : om. PNG.

140 གཉིས་སུ DPNC : གཉིསུ G.

141 梵文《調伏天釋疏》的殘片，有關這部分的前面都缺失了，從「轉依」這段落開始才有相對應的梵文保存。

142 ཞེས DC : ཅེས PNG.

པ་སྨྲས་ཏེ། གནས་ལས་སུ་མི་རུང་བ་ནི་གནས་ངན་ལེན་ཞེས[143]་བྱའོ།། ཡང་དག་པའི་དོན་དུ་ན་གནས་ངན་ལེན་ནི་ཉོན་མོངས་པ་དང་། ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་ས་བོན་ལ་བྱའོ།།

梵：kim iti dauṣṭhulyam ity āha/ *dauṣṭhulyam ity ādi*/ āśrayasyākarmaṇyatā dauṣṭhulyam ucyate/ bhūtārthena punas tad dauṣṭhulyaṃ kleśajñeyāvaraṇayor bījam ity ucyate/

⇨ 關於此「粗（麁）重」是什麼的想法，〔安慧〕說：「粗（麁）重」等等。也就是不調柔的所依，即是粗（麁）重。在真實存在的意義上[144]，將粗（麁）重視為煩惱和所知障的種子。

藏：འདིའི་རབ་ཏུ་དབྱེ་བ་བསྟན་པའི་ཕྱིར།[145] གནས་[146]གྱུར་པ་དེ་ཡང་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་སོ།། གཅིག་ནི་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་རིགས་ལ་ཡོད་པའི་གནས་ངན་ལེན་སྤངས་པས་འཐོབ་སྟེ། གང་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་སྐུ་ཞེས་སྨོས་པའོ།།

梵：prabhedam asya darśayann āha/ *sā puna āśrayaparavṛttir ity ādi*/ eka śrāvakapratyekabuddhagotragatadauṣṭhulyahānyā prāpyate, yad āha *vimuktikāya iti*/

⇨ 為了顯示此（轉依）之差別，所以〔安慧〕說：「又，轉依」等等。一〔方面〕是因為斷除存在於聲聞和獨覺種性的粗

---

143 ཞེས DC：ཅེས PNG.

144 ཡང་དག་པའི་དོན，梵文bhūtārtha：有翻為真實義或正確的意義。MW：anything that has really happened or really exists。此處選擇翻為「真實存在的意義」。

145 ། DC：om. PNG.

146 གནས་ DC：གནས་སུ་ PNG.

（麁）重，所以證得，而說為「解脫身」。

[D061b7；P067b1；N072a2；C061b5；G086a5]

藏：ཅིག་[147]ཤོས་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཡོད་པའི་གནས་ངན་ལེན་སྤངས་པས་འཐོབ་སྟེ། གང་ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཞེས་བྱ་བ་(30d)སྨོས་པའོ།། དེ་ཉིད་འདིར་སྒྲིབ་པ་རྣམ་པ་གཉིས་སྤོང་བའི་བྱེ་བྲག་གིས་གནས་གྱུར་པ་བླ་ན་ཡོད་པ་དང་། བླ་ན་མེད་པ་བསྟན་པར་རིག་པར་བྱའོ།།

梵：dvitīyā bodhisattvagatadauṣṭhulyahānyā prāpyate, yad āha *dharmākhyo 'yaṃ mahāmuner iti*/ tad evam atra dvividhāvaraṇaprahāṇabhedena sottarā niruttarā cāśrayaparāvṛittir uktā veditavyā/

⇨ 另一方面[148]是因為斷除存在於菩薩的粗（麁）重，所以證得，而說「名為大牟尼之法」。彼（轉依的差別）在此處，應該知道：以斷除二種障礙的差別，顯示轉依是有有上和無上〔二種〕。

藏：སྒྲིབ་པ་རྣམ་གཉིས་བསྟན་པའི་ཕྱིར་ཁུངས་སྨོས་པ། འདིར་ཚིགས་སུ་བཅད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའོ།། སྒྲིབ་པ་གཉིས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ནི་ལེན་པའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་སྟེ། འཆིང་བར་ཤེས་པར་བྱའོ།། སུའི་[149]འཆིང་བ་སྙམ་པ་ལ། དེར་ནི་གཉིས་ལ་གཉིས་འཆིང་ངོ་།།[150]ཞེས་བྱ་བ་

---

147 : ཅིག DC : གཅིག PNG.

148 此處藏文ཅིག་ཤོས་，翻譯為另一方面。但是梵文為dvitīyā，是第二的意思。

149 སུའི DC : སུ PNG.

150 །། DC : om. PNG.

སྒྲས་སོ།།

梵：dvividhāvaraṇapratipādanārthaṃ jñāpakam āha/ **atra gāthe**ty ādi/ dvayāvaraṇasvabhāvam ādānavijñānaṃ bandho jñeyaḥ/ kasya bandha ity āha/ **dvayor** iti/

⇨ 為了說明二種障礙，因此〔安慧〕說：「此處有偈頌」等等。應該知道：二障的自性是阿陀那識，即是縛。關於是誰的束縛呢？因此，〔《安慧釋》引用的偈頌〕說：「此處，於二有二種束縛[151]」。

藏：ཀུན་གཞིའི[152]་རྣམ་པར་ཤེས་པ་[153]སྒྲིབ་པའི།[154] མཚན་ཉིད་དེས་ནི་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་རིགས་དང་། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གཉིས་ལ་འཆིང་ངོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ[155]།། ཉོན་མོངས་པ་[156]ས་བོན་ཀུན་ས་བོན་ཞེས་བྱ་བ་འདིས་སྒྲིབ་པ་གཉིས་བསྟན་ཏོ།།

梵：tenālayavijñānenāvaraṇa-lakṣaṇena dvayoḥ śravakādigotrabo[dhi]sattvayor bandha ity arthaḥ/ **sarvabījaṃ kleśabījam** ity anenāvaraṇadvayaṃ darśitam/

⇨ 意思是：因為阿賴耶識有彼障礙之相，所以於聲聞等種姓

151 這一句藏文是「དེར་ནི་གཉིས་ལ་གཉིས་འཆིང་ངོ」，但是對應的梵文只有「dvayor（於二）」。

152 ཀུན་གཞིའི DC：ཀུན་གཞི PNG.

153 རྣམ་པར་ཤེས་པ DC：རྣམ་པར་ཤེས PNG.

154 । DC：om. PNG.

155 ཐ་ཚི་གོ N：ཐ་ཚིག་གོ DPGC.

156 ཉོན་མོངས་པ་ DC：ཉོན་མོངས་ PNG.

和菩薩二者有縛。以此「煩惱種子和一切種子[157]」顯示二障。

藏：ཀུན་གཞིའི[158]་རྣམ་པར་ཤེས་པ་གང་ལ་སྒྲིབ་པ་[159]གཉིས་ཀྱི་ས་བོན་ཡོད་པ་དེ[160]་དེ་སྐད་བརྗོད་དེ། ཀུན་གཞིའི[161]་རྣམ་པར་ཤེས་པ་དེ་ཀུན་གྱི་ས་བོན་ཡོད་པ་དང། དེ་ལ་ཉོན་མོངས་པའི་ས་བོན་ཡོད་པས་དེ་ལ་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ།། འགྲེལ་པ་བྱེད་པས་ཡན་ལག་གི་དོན་བསྟན་པའི་ཕྱིར། གཉིས་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ། ཉོན་མོངས་པའི་ས་བོན་ནི་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་རིགས་ཀྱི་འཆིང་བའོ།།

梵：dvayāvaraṇaṃ lakṣaṇaṃ yasyālayavijñānasya tat tathoktaṃ sarvaṃ yasmin kleśānāṃ bījaṃ yasminn ālayavijñāne tad evam ucyate/ vṛttikaro 'vayavārthaṃ darśayann āha/ **dvayor**[162] ity ādi/ śrāvakādigotrasya kleśabījaṃ bandhaḥ/

⇨　如是敘述二障種子[163]存在於阿賴耶識。因為阿賴耶識有一切種子和於彼有煩惱種子，所以稱為：如是於彼。註釋家

---

[157] 此處翻成「一切種子」的梵文是sarvabīja，藏文是ཀུན་ས་བོན，下面有出現ཀུན་གྱི་ས་བོན，但是這似乎是比較少見的用法，一般在字典裡面的用法都是ས་བོན་ཐམས་ཅད་པ。可能ཀུན་ས་བོན是因為偈頌的形式，所以這麼使用。因為發現這個字在安慧引用的《六門教授習定論》裡的偈頌，藏文就是ཀུན་ས་བོན。

[158] ཀུན་གཞིའི DC：ཀུན་གཞི PNG.

[159] སྒྲིབ་པ་ DC：སྒྲིབ་པ་ལ་ PNG.

[160] ། PNG：om. DC.

[161] ：ཀུན་གཞིའི DC：ཀུན་གཞི PNG.

[162] L.: dvayāvaraṇabījam, p. 44, l. 17.

[163] 藏文是སྒྲིབ་པ་གཉིས་ཀྱི་ས་བོན（二障種子），梵文卻是dvayāvaraṇaṃ lakṣaṇaṃ。

（安慧）為了說明支分的意思，而說：「所謂『二』」等等。亦即煩惱種子是聲聞等種性之縛。

藏：སྒྲིབ་པ་གཉིས་ཀྱི་ས་བོན་ནི།[164] བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་འཆིང་བའི་སྒྲིབ་པ་གཉིས་ཀྱི་ས་བོན་གྱི་སྒྲ་ནི་ཀུན་གྱི་ས་བོན་དུ་བསྟན་ཏོ།། ཅིའི་ཕྱིར་འདི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྒྲིབ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་བཅོམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་སྒྲིབ་པ་གཉིས་སྤངས་ན། ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་[165]ཉིད་འཐོབ་པས་དེའི་ཕྱིར་སྒྲིབ་པ་གཉིས་ནི་དེའི་འཆིང་བའོ།།

梵：bodhisattvasya dvayāvaraṇabījaṃ bandhaḥ/ dvayāvaraṇabījaśabdena sarvabījam uktam/ kasmād bodhisattvasyaivetad āvaraṇam ity āha/ **tat samudghātād**[166] ity ādi/ yasmād āvaraṇadvaya-prahāṇāt sarvajñatā prāpyate 'taḥ tasyaivāvaraṇaṃ bandhaḥ/

⇨ 二障種子是菩薩的束縛。[167]「二障種子」這個詞是說明一

---

[164] ། DC : om. PNG.

[165] མཁྱེན་པ་ DPNC : ཁྱེན་པ་ G.

[166] L. reads: tad ughātād; T supports L. (demip hyir de dag bcomp a zes bya ba).

[167] 參考野澤靜證(1953；2011)：「二障の種子は菩薩の縛である。そして、二障の種子といふ語が〔偈では〕一切の種子として說かれてゐる。(二障種子是菩薩之縛。因此，〔在偈頌中的〕二障種子這個語詞，被說為一切種子)」。其中將在藏文裡用屬格(བའི་)連接的句子分成了兩個句子。因為用屬格連接顯然文義上有問題，所以參考野澤的翻譯將其斷開。參考梵文，此處也是斷開的。

切種子。為什麼這個（二障種子）稱為菩薩的障礙呢？因此，〔安慧〕說：「催滅彼等（二障）」等等，也就是因為於斷除二障時，證得一切智，因此二障是彼（菩薩）之束縛[168]。

K.30

(5) 無漏界

[D062a5；P067b8；N072b1；C061b5；G086b6]

藏：ཚིགས་སུ་[169]བཅད་པ་བཤད་ནས། གོང་མའི་སྐབས་ཀྱི་འཕྲོ་ལུས་པ་བཤད་པར་[170]བྱ་བའི་ཕྱིར། <u>དེ་ཉིད་ཟག་པ་མེད་པ་དང་དབྱིངས་ཞེས་བྱ་བ་ནི</u་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་སོ།། གནས་གྱུར་པ་དེ་ཉིད་[171]ཀྱི་བྱེ་བྲག་ལ་<u>ཟག་པ་མེད་པ་དང་དབྱིངས</u>་ཞེས་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟར་གནས་ངན་ལེན་མེད་པས་ཟག་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་ཟག་པ་མེད་པའོ།།

梵：gāthāṃ vyākhyāya pūrvaprakṛtaṃ śeṣaṃ vyākhyāsyann āha/ **sa evānāsrava** ity ādi/ sa evāśrayaparāvṛttiviśeṣo **'nāsravo dhātur** ity ucyate/ yasmān nirdauṣṭhulyatvāt

---

168 此處藏文དེའི་ཕྱིར་སྒྲིབ་པ་གཉིས་ནི་དེའི་འཆིང་བའོ，翻譯為因此二障是彼（菩薩）之束縛。而梵文少了二，ataḥ tasyaivāvaraṇaṃ bandhaḥ，翻譯為因此障礙是彼之束縛。

169 ཚིགས་སུ་ DPNC : ཚིགསུ་ G

170 པར DC : པ PNG.

171 ཉིད DC : གཉིས PNG.

sarvāsravavigataḥ[172] tasmād anāsravaḥ/

⇨ 已經解釋了〔第二十九個〕偈頌之後，為了解釋前面剩餘的部分，因此〔安慧〕說：「此即『無漏界』[173]」等等。關於轉依本身的差別即是「無漏和界[174]」。為什麼呢？因為無粗重，所以離一切漏，因此是無漏。

藏：དེ་ཡང་འཕགས་པའི་ཆོས་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་པས་དབྱིངས་ཞེས་བཤད་དོ།། འདི་ལྟར་རྒྱུའི་དོན་ནི་འདིར་དབྱིངས་ཀྱི་སྒྲར་བཟུང་[175]སྟེ། དེ་ནི་འཕགས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རྒྱུ་ཡིན་ནོ།།

梵：sarvāryadharmahetutvād **dhātur** uktaḥ, yasmādd hetutvartho 'tra dhātuśabda upāttaḥ, tan nimittā hi sarve āryadharmāḥ/

⇨ 復次，因為賢聖之法的因（hetu）存在，所以解釋為「界」。

---

[172] L. reads: sa tv āsravavigatah, p. 44, 1. 20; T (68a, 1. 2) supports sarvāsrava (zag pa thams cad).

[173] 此處是偈頌第三十頌第一句，梵文：sa(ḥ) evānāsravo dhātur iti (K.30a)， 漢譯翻為「此即無漏界」。其中無漏和界都沒有連接詞，可能因為是偈頌的關係，限於字數也有可能省略。但是在藏譯中都有連接詞དེ་ཉིད་ཟག་པ་མེད་དང་དབྱིངས།།，可以很明顯看出來是指「無漏和界」。但是《調伏天釋疏》裡有出現ཟག་པ་མེད་པའི་དབྱིངས，這邊很清楚指「無漏界」。所以後來的翻譯如宇井伯壽(1952)和寺本婉雅(1977)都譯為「無漏の界」，Kawamura, Leslie S.(1964)英譯為「the underfiled realm」；而野澤靜證(1953)譯為「無漏なり界なり」，可能參考了藏譯。

[174] 此處和註解163一樣，藏文裡是ཟག་པ་མེད་པ་དང་དབྱིངས，梵文是仍是anāsravo dhātur。

[175] བཟུང DC : གཟུང PNG.

因此，因（hetu）的意思此處是採用界這個詞，亦即彼是一切賢聖之法的因(nimittā)[176]。

(6) 不思議

藏：ཇི་ལྟར་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་ཅེ[177]་ན། དེའི་ཕྱིར།[178] བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ། འདི་ལྟར་རྟོག་གེ་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་མ་ཡིན་པ་དང་། འདི་ལྟར་འཕགས་པ་རྣམས་ཀྱིས་སོ་སོ་རང་གིས་[179]རིག་པ་དང་། འདི་ལྟར་དེ་ལ་དཔེ་མེད་པས་དེའི་ཕྱིར་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའོ།།

梵：katham acintya ity āha/ **acintya** ity ādi/ yasmāt tarkasya gocaro na bhavati, yasmāc ca pratyātmavedya āryāṇām, yasmāc ca dṛṣṭānto 'tra nāsti, tasmād acintyaḥ/

⇨ 如果問如何是不思議呢？因此〔安慧〕說：「不思議」等等。也就是因為不是尋思的所行境界，是諸聖者的自內所證，以及於彼無可譬喻，因此是不思議。

---

176 藏文འཕགས་པའི་ཆོས་ཀྱི་རྒྱུ（賢聖之法的因），這個段落藏文中三個因用的都是རྒྱུ，但是在梵文中，前兩個都是用hetu，但是第三個因突然變成了nimittā。

177 ཅེ DC：ཞེ PNG. ཞེ་ན和ཅེ་ན表達的意思都一樣，為動詞ཞེ、ཅེ與連詞ན的連用形式，表「若說」、「若要說」等意。但是因為ཅེ་ན用於後加字ག་ད་བ之後。前面接的是མི་ཁྱབ，所以此次應是德格版的ཅེ་ན。

178 ། DC(?)：om. PNG.

179 གིས DC：གི PNG.

(6) 善

藏：ཇི་ལྟར་དགེ་ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་<u>དགེ་བ་ནི་</u>ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་རྣམ་པར་དག་པའི་དམིགས[180]་པ་དང་། འདི་ལྟར་བདེ་བ་དང་། འདི་ལྟར་ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཉིད་ཡིན་པས་དེའི་ཕྱིར་དགེ་བའོ།།

梵：kathaṃ kuśala ity āha/ yasmād viśuddher ālambanaṃ nāma, yasmāc ca ya[ḥ]。kṣema yasmāc cānāsrava[dharmamayaḥ],[181] tasmāt kuśalaḥ/

⇨ 如果問如何是善呢？因此〔安慧〕說：「善」等等[182]。亦即因為是清淨的所緣、安穩、以及是無漏的法性[183]，因此是善。

(7) 堅固

藏：ཇི་ལྟར་བརྟན་[184]ཞེ་ན། དེའི་ཕྱིར་[185]<u>བརྟན[186]་པ་ནི་</u>ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་བདེ་བར་གཤེགས་པ་རྟག་[187]པ་དང་། མི་ཟད་པས་དེའི་ཕྱིར་བརྟན་[188]པའོ།།

---

[180] དམིགས DNCG : དམིག P.

[181] L. reads: anāsravadharmamayatvāc ca, p. 44, 1. 22.

[182] 調伏天梵文殘片上少了這一小句。

[183] 藏文是ཟག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཉིད，翻譯成「無漏的法性」；而梵文是anāsravadharmamaya，翻譯成「無漏法所成」。

[184] ：བསྟན DC : བརྟན PNG. 此處應是堅固的意思，依文意改為བརྟན。

[185] ། DC : om. PNG.

[186] བརྟན DC : བསྟན PNG.

[187] བརྟན DC : བསྟན PNG. 此處應不是幾個版本中的任何一個字。對照梵文殘片以及《安慧釋》**dhruvo** nityatvād akṣayatayā |（「堅固」，是因為

梵：kathaṃ dhruva ity āha/ yasmān nityo na kṣīyate sugatasya(-taḥ), tasmād dhruvaḥ/

⇨ 如果問：如何是堅固呢？因此〔安慧〕說：「堅固」等等[189]。亦即因為善逝是常和無盡，因此是堅固。

(8) 安樂

藏：ཇི་ལྟར་བདེ་ཞེ་ན་དེའི་ཕྱིར་<u>བདེ་བ་ནི</u>་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ། གང་གི་ཕྱིར་རྟག་པ་དེའི་ཕྱིར་བདེ་བའོ།། འདི་ལྟར་གང་མི་རྟག་པ་དེ་ནི་སྡུག་བསྔལ་བའོ།། འདི་ནི་རྟག[190]་པ་སྟེ་དེའི་ཕྱིར་བདེ་བའོ།།

梵：kathaṃ sukha ity āha/ **sukha** ity ādi/ yasmān nityas tasmāt[191] sukhaḥ/ [*13b][192] tathā hi yad anityaṃ tad duḥkham, ayam tu nityaḥ, tasmāt sukhaḥ/

⇨ 如果問：如何是安樂呢？因此〔安慧〕說：「安樂」等等。亦即因為是常，因此是安樂。因為凡是無常，彼即是苦。而此是常，因此是安樂。

常故，以及無盡故。），此處應該是「常（nitya）」，所以藏文應是「རྟག་པ་」。

188 བརྟན DC : བསྟན PNG.

189 調伏天梵文殘片上也少了這一小句。

190 རྟག DNCG : རྟོག P.

191 L., p. 44, 1. 24 reads: asmāt, which is wrong.

192 Corresponds to L., p. 44, 1. 24; T, 68a, 1. 6.

(9) 解脫身

藏：གང་ཟག་གི་བྱེ་བྲག་གི་གནས་གྱུར་པའི་བྱེ་བྲག་བསྟན་པའི་ཕྱིར།[193] ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པ་སྤངས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། གནས་གྱུར་པའི་བྱེ་བྲག་དེ་ནི་ཉན་ཐོས་རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར[194]་གྲོལ་བའི་སྐུ་ཞེས་བྱ་སྟེ། འདི་ལྟར་དེ་དག་ནི་ཉོན་མོངས་པའི་སྒྲིབ་པ་སྤངས་པ་ཙམ་གྱིས[195]་དེ་དག་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ཐོབ་པར་བྱེད་དེ། དེའི་ཕྱིར་གནས་རྣམ་པར་གྲོལ་བ་ནི་རྣམ་པར་གྲོལ་བའི་སྐུར་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ།།

梵：pudgalabhedenāśrayaparāvṛttibhedaṃ darśayann āha/ **kleśāvaraṇaprahānād** ity ādi/ sa āśrayaparāvṛttiviśeṣaḥ śrāvakāṇāṃ vimuktikāya ucyate/ yasmāt teṣaṃ kleśāvaraṇamātraṃ prahīyate/ tāvan mātreṇaiva te vimuktim āsādayanti/ tataś ca vimukter āśrayo vimuktikāya ity uktaṃ bhavati/

⇨ 為了說明透過補特伽羅的差別，而有轉依的差別，所以〔安慧〕說：「斷除煩惱障」等等。也就是彼轉依的差別（其中一種）是諸聲聞的解脫身。因為彼等是只透過斷除煩惱障，使彼等證得解脫，因此解脫所依是說明解脫身。

(10)大牟尼之法身

藏：གནས་གྱུར་པའི་མཚན་ཉིད་དེ་ནི་ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱའོ།། ཅིའི[196]་ཕྱིར་བཅོམ་

---

193 ། DC : om. PNG.

194 རྣམས་ཀྱི་རྣམ་པར DCG : རྣམས་པར N : རྣམས་ཀྱི་རྣམ P.

195 གྱིས DC : གྱི PNG.

196 ཅིའི DC : དེའི PNG.

ལྡན་འདས་དེ་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་སྙམ་པ་ལ། ས་དང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་བསྒོམས་ནས་ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་ས་རྣམས་དང་། ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྣམས་བསྒོམས་པས་ཉོན་མོངས་པ་དང་། ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་སྤོང་བར་འགྱུར། གནས་གྱུར་པ་ཡང་ཡང་དག་པ[197]་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་ཐུབ་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱའོ།།

梵：**mahāmunes** tu sa evāśrayaparāvṛttilakṣaṇo **dharma**kāya ity ucyate/ kiṃ kāraṇaṃ bhagavataḥ sa dharmakāya ity ucyata ity āha/ **bhūmipāramitābhāvanaye**ty[198] ādi/ yasmād bhumīnāṃ pāramitānāṃ ca bhāvanayā kleśajñeyāvaraṇaprahāṇāṃ bhavati, āśrayaparāvṛttiś ca samudāgacchati, tasmān **mahāmuner dharma**kāya ity ucyate/

⇨ 彼轉依之相即是被稱為「大牟尼之法身」。關於為什麼將世尊稱為法身呢？〔安慧〕說：「修習〔十〕地和〔六〕波羅蜜」等等。也就是因為透過修習諸地和諸波羅蜜，而斷除煩惱障和所知障，所以轉依能真實地成就，因此名為「大牟尼之法身」。

藏：དེ་ནི་འདི་སྐད་དུ་འདི་ལྟར་ས་དང་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་བསྒྲུགས[199]་པས་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱའོ[200]་ཞེས་བསྟན་པར་འགྱུར་རོ།།

---

197 དག་པ DC : དག་པར PNG.

198 L. reads: bhūmipāramitādi ... p. 44, 1. 26.

199 ཀྱི་བསྒྲུགས DC : ཀྱིས་བསགས་ PNG.

200 ‖ PG : om. DC.

梵：etad uktam bhavati/ yasmād bhūmipāramitādharmaiś cīyate tasmād dharmakāya ity ucyate/

⇨ 〔因此〕彼成為「因為〔十〕地和〔六〕波羅蜜之諸法的積集，所以稱為法身」這樣的話。

藏：འདི་ཉིད་ལ་བཤད་པ་གཞན་བྱ་བའི་ཕྱིར། འཁོར་བ་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་ཞིང༌།།[201]ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པ་སྨོས་ཏེ། འདི་ལྟར་འདི་གནས་གྱུར་པ[202]་རྙེད་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་འཁོར་བ་ཡོངས་སུ་མི་གཏོང་ཞིང༌། འཁོར་བའི་ཉེས་པ་རྣམས་ཀྱིས་ཀྱང་ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པར་མི་འགྱུར་ལ། ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་དབང་འབྱོར་པ་ཡང་འཐོབ[203]་སྟེ། དེའི་ཕྱིར་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱའོ།།

梵：atraiva vyākhyānāntaraṃ kurvann āha/...[204]

⇨ 為了於此處做其他的解釋，因此〔安慧〕說：「不棄捨輪迴」等等。也就是於獲得轉依時，諸菩薩不棄捨輪迴，並且經過輪迴的諸過患，也不生雜染，而且於一切法也獲得自在，因此稱為「法身」。

藏：ཆོས་དེ་དག་གི་གནས་ཡིན་པས་ན་ཆོས་ཀྱི་སྐུ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།། བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་ཅིའི་ཕྱིར་ཐུབ་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་ཞེ་ན་དེའི་ཕྱིར། ཐུབ་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཞེས་བྱ་བ་ལ་

201 ། ། DC : om. PNG.

202 གྱུར་པ DNCG : གྱུར་བ P.

203 འཐོབ DC : ཐོབ PNG.

204 梵文《調伏天釋疏》到此中斷。此處結尾部分嵌進了一段安慧對於《中邊分別論》（Madhyāntavibhāga）的評論。參Padmanabh S. Jaini (1985), p.492.

སོགས་པ་སྨྲས་ཏེ། འདི་ལྟར་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཐུབ་པ་མཆོག་དང་ལྡན་པས། དེའི་ཕྱིར་བཅོམ་ལྡན་འདས་ལ་ཐུབ་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་སྟེ། ཉོན་མོངས་པ་དང་ཉེ་བའི་ཉོན་མོངས་པས་བྱས་པའི་སྨྲ་བ་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་ཐུབ་པ་ཆེན་པོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཐ་ཚིག་གོ།

⇨ 因為是彼等諸法的所依，所以是「法身」的意思。如果問為什麼將世尊稱為大牟尼呢？因此，〔安慧〕說：「名為大牟尼」等等。也就是因為身、語、意具有最高的寂靜，因此對於世尊稱為大牟尼，而因為遠離由煩惱和隨煩惱所作的言論故，所以是「大牟尼」的意思。

藏：འཇིག་རྟེན་ནའང་སུ་དག་ཚིག་བསྡམས་ཏེ་འདུག་པ་དེ་ཐུབ་པ་ཞེས་བྱའོ། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱང་ཉོན་མོངས་པས་ནོན་པའི་ཚིག་ཙུང་ཟད་ཀྱང་མི་གསུང་སྟེ། དེ་བས་ན་ཉོན་མོངས་པ་ལས་བྱུང་བའི་ཚིག་ལེགས་པར་བསྡམས་པས་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི་ཐུབ་པ་ཆེན་པོ། ཐུབ་པའི་དབང་པོ། ཐུབ་པའི་མཆོག ཐུབ་པའི་རྒྱལ་པོ། ཐུབ་པའི་དབང་ཕྱུག་ཅེས་བྱའོ།

⇨ 也於世間，自然地防護語言，因此彼安處稱為牟尼(寂靜)。復次，世尊也不說少分為煩惱所制的言詞，因此，因為善自守護從煩惱所生的言詞，所以如來被稱為大牟尼、牟尼主、至尊牟尼、牟尼王、牟尼自在。

五、結語

本文主要是針對《唯識三十頌》第 26-30 頌說明「入無相方便相」配合五道說明的《安慧釋》與《調伏天釋疏》之對勘與譯注。透過各個文本之間的對勘，可以更增加各個文本之間的互相理解。例如，梵、藏、漢文本的對勘，漢譯文本簡潔，

可透過梵文和藏文譯本中的文法去還原更多的文本內涵。而梵文本和藏譯本之間的對勘，藏譯本有時會將梵文的複合詞拆解，用藏文格位表達。

而文意內容本身，因為《唯識三十頌》是偈頌形式，所以透過《安慧釋》可能可以更近一步瞭解除了《成唯識論》之外世親的偈頌想要表達的含義。另外配合《調伏天釋疏》又能更完整的解讀。例如，本文所翻譯的內容——「入無相方便相」唯識觀配合五道的修習內容，在《安慧釋》、《調伏天釋疏》和《成唯識論》中似乎就有不一樣的解讀。這部分也是可以再配合瑜伽行派其他文本再做分析、解讀的。

六、參考文獻

（一）佛典

《瑜伽師地論》；CBETA, T30, no. 1579。世親菩薩造。唐，玄奘譯。

《成唯識論》；CBETA, T31, no. 1585。護法等菩薩造。唐，玄奘譯。

《唯識三十論頌》；CBETA, T31, no. 1586。世親菩薩造。唐，玄奘譯。

《轉識論》；CBETA, T31, no. 1587。陳，真諦譯。

《攝大乘論本》；CBETA, T31, no. 1594。無著菩薩造。唐，玄奘譯。

《辯中邊論》；CBETA, T31, no. 1600。世親菩薩造。唐，玄奘譯。

《大乘莊嚴經論》；CBETA, T31, no. 1604。無著菩薩造。唐，波羅頗蜜多羅譯。

梵本《唯識三十頌釋》（Triṃśikāvijñaptibhāṣya）。安慧（Sthiramati）撰述。現刊：Sylvain Lévi 刊本。

藏本《唯識三十頌釋》（སུམ་ཅུ་པའི་བཤད་པ）。安慧（Sthiramati）撰述。印度譯師：勝友（Jinamitra）、戒主覺（śīlendrabodhi），西藏譯師：智軍（Ye-śes sde）。現刊：北京影印版目錄（No.5565）、

東北目錄（No.4064）。

藏本《唯識三十頌釋疏》（སུམ་ཅུ་པའི་འགྲེལ་བཤད）。調伏天（Vinītadeva）撰述。印度譯師：勝友（Jinamitra）、戒主覺（Śīlendrabodhi）、施戒（Dānaśīla），西藏譯師：智軍（Ye-śes sde）。現刊：北京影印版目錄（No.5565）、東北目錄（No.4064）。

（二）近代著作、譯作、參考書

宇井伯壽，《安慧護法唯識三十頌釋論》，東京：岩波書店，1952年。

野澤靜證，〈唯識三十頌の原典解釋━安慧造「唯識三十頌釋」及び調伏天造「唯識三十頌釋疏」の譯解〉，《世親唯識の原典解明》，京都：法藏館，1953 年。

勝又俊教，《仏教における心識說の研究》，東京：山喜房，1961 年。

早島理，〈菩薩道の哲学–「大乘荘厳経論」を中心として〉，《南都仏教》，日本：東大寺圖書館，1973 年。

荒牧典俊，《大乘仏典 15 世親論集　唯識三十論》，東京：中央公論社，1976 年；中公文庫，2005 年。

寺本婉雅，《唯識三十論疏 ── 梵藏漢和四訳対照》，東京：國書刊行會，1977 年。

霍韜晦，《安慧『唯識三十頌釋』譯注》，香港：香港中文大學出版社，1980 年。

呂澂，《印度佛學源流略講》。台北：彌勒出版社，1983 年。見 CBETA 2023.Q4, LC01, no. 1, p. 330a6-12。

陳一標，〈真諦的「三性」思想--以《轉識論》為中心〉，《東方宗教討論會論集》4，1994 年。

馨庵，〈一項跨世紀的宏偉的文化工程 ——《中華大藏經 丹珠爾》(藏文)對勘本出世紀實〉，《中國藏學》2，北京：中國藏學出版社，1995 年。

岩本明美，〈『大乗荘厳経論』第 6 章第 6～10 偈について–テキストの訂正及び「五道」に対する疑問〉，《印度学仏教学研究》44(2)，日本：東京，1996 年。

北野新太郎，〈『唯識三十頌』第 28 偈について -"Vijñāna-mātratve"をめぐって〉，《印度學佛教學研究》57(1)，日本：東京，2008 年，頁 378-374。

北野新太郎，〈『唯識三十頌』第 28 偈における jñāna と vijñāna--ab 句の校訂と訳語に関する「ねじれの関係」をめぐって〉，《印度學佛教學研究》61(2)，日本：東京，2013 年。

孫儷茗，〈安慧釈における『唯識三十頌』最後の五頌と五道の対応〉，《印度學佛教學研究》48(2)，日本：東京，2000 年。

廖本聖，〈藏本調伏天《唯識二十論釋疏》研究〉，《中華佛學學報》，台北：中華佛學研究所，2002 年。

扎呷，《藏文大藏經概論》，西寧：青海人民出版社，2008 年。

伴真一朗，〈チベットにおける大藏経(カンギュル・テンギュル)開版の歴史概観--ナルタンを思い起こすメロディー〉，《真宗総合研究所研究紀要》(27)，2008 年，頁 39-116。

周潤年，〈藏文《大藏經》的特色及其價值〉，《蒙藏季刊》19(4)，台北：蒙藏文化中心，2010 年。

Kawamura, Leslie S. 1964. *A Study of the Triṃśika-Vijñapti-Bhāṣya*. MA Thesis. Kyoto.

A. A. Macdonell. 1972. *A History of Sanskrit Literature, Delhi：Munshiram Manoharlal*, 3rd. Indian edition.

Kawamura, Leslie S. 1975. *Vinītadeva's Contribution to the Buddhist Mentalistic Trend*. Ph.D. Thesis, University of Saskatchewan, Saskatoon.

Jaini, Padmanabh S. 1985. "The Sanskrit Fragments of Vinītadeva's Triṃśikā-ṭīkā". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, University of London, 48 (3), 470–492. 收錄於 JSTOR (2011)，網址：http://www.jstor.org/stable/618497。

Peter Skilling 1991. "A brief guide to the Golden Tanjur". *Journal of the Siam Society*, 79(2), pp. 138-46.

Buescher, Hartmut 2007. *Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya:*

Critical Editions of the Sanskrit Text and Its Tibetan Translation. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

（三）網站

1. 維也納大學「南亞暨西藏佛教研究學系」（Dept. of South Asian, Tibetan and Buddhist Studies, University of Vienna）所建置的線上資料庫：Resources for Kanjur & Tanjur Studies。網址：http://www.rkts.org/cat.php?id=3408&typ=2

2. Peking Tripitaka Online Search：https://web.otani.ac.jp/cri/twrpe/peking/

3. ADARSHAH：https://online.adarshah.org/index.html?kdb=degetengyur&sutra=D4070&page=138-1b

An annotated translation for “asallakṣaṇānupraveśopāyalakṣaṇa”: K.26-30 of *Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya* and *Vinītadeva's Triṃśikāṭīkā*

Hsu, Tien-Chih
PhD Student,
Department of Buddhist studies, Dharma Drum Institute of Liberal Arts

Abstract

The content of this article is the annotation and translation of *Sthiramati's Triṃśikāvijñapti-bhāṣya* and *Vinītadeva's Triṃśikāṭīkā* in Verses 26-30 which explain “asallakṣaṇānupraveśopāya-lakṣaṇa” with the five paths. The *Sthiramati's Triṃśikāvijñapti-bhāṣya* is mainly translated based on the Sanskrit critical editions by Hartmut Buescher (2007), and compared with the Tibetan text. The *Vinītadeva's Triṃśikāṭīkā* is mainly translated based on the Tibetan text, using the Derge Tanjur version as the basic text, and revised with a total of five versions of the Narthang Tanjur, Peking Tanjur, Cone Tanjur, Golden Tanjur, and dPe bsdur ma Tanjur versions. Then

supplemented with The *Sanskrit Fragments of Vinītadeva's Triṃśikāṭīkā* published by Padmanabh S. Jaini in 2011.

Keywords: "asallakṣaṇānupraveśopāyalakṣaṇa", The five paths, *Triṃśikāvijñapti*, *Sthiramati's Triṃśikāvijñaptibhāṣya*, *Vinītadeva's Triṃśikāṭīkā*,

NTU Digital Library of Buddhist Studies 國立臺灣大學佛學數位圖書館